

เค้าโครงความคิดเรื่องโครงสร้าง ในการศึกษานานัปการ* ของโคลด เลวี - สเตราส์

เลวี - สเตราส์ เป็นนักคิดท่านหนึ่งในบรรดานักคิดหลาย ๆ สาขา ที่มีความคิดไปในแนวเดียวกัน ซึ่งปัจจุบันมักจะรวมเรียกว่า Structuralism หรือแนวคิดเรื่องโครงสร้าง แนวคิดนี้มีอิทธิพลในภาษาศาสตร์ สังคมวิทยา มานุษยวิทยา วรรณกรรม นับตั้งแต่ประมาณทศวรรษ 1930 จนถึงทศวรรษ 1970 เลวี - สเตราส์เองนั้นเห็นว่า Structuralism นี้มีใช้ทฤษฎีใหม่ หรือวิธีการใหม่แต่ประการใหม่ หากเป็นสิ่งที่อาจจะเรียกได้ว่ามีมาพร้อม ๆ กับมนุษย์ก็ว่าได้ อย่างไรก็ตาม

ก็ตามเลวี - สเตราส์เรียกตนเองว่านักมนุษยวิทยา ผลงานชิ้นสำคัญ ๆ ของเขาเริ่มตีพิมพ์ในปลายทศวรรษ 1940 แต่อิทธิพลของเขาในวงการมนุษยวิทยาเริ่มปรากฏในอังกฤษและสหรัฐ หลังจากนั้นพอสมควร คือราว ๆ ปลายทศวรรษ 1960 เป็นต้นมานับตั้งแต่มีการแปลผลงานของเขาเป็นออกมาเป็นภาษาอังกฤษ ดังนั้นหากจะกล่าวเฉพาะในวงการมานุษยวิทยา ความคิด Structuralism ก็จะมีอิทธิพลมากในช่วงทศวรรษที่ 1960 และ 1970

* บทความนี้ปรับปรองจากบทความที่เสนอในการอบรมเรื่อง คติชนวิทยา จัดโดยชมรมวิจัยเชิงคุณภาพ ณ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 7 - 9 เมษายน 2531

1. ประวัติและงานโดยสังเขป

เลวี - สเตราส์ เกิดเมื่อปีคริสตศักราช 1908 ที่ประเทศเบลเยียม ครอบครัวมีเชื้อสายยิว ได้รับการศึกษาในประเทศฝรั่งเศส เรียนกฎหมายที่มหาวิทยาลัยปารีส และเป็นเพื่อนร่วมรุ่นกับ Maurice Merleau - Ponty นักปรัชญา Existentialism ที่มีชื่อเสียง และ Simone de Beauvoir นักเขียนสตรีที่มีความสำคัญยิ่งต่อขบวนการสตรี หลังจากนั้นได้สอนวิชาปรัชญาอยู่ระยะหนึ่ง

ในปี ค.ศ. 1934 เลวี - สเตราส์ได้งานสอนวิชาสังคมวิทยา ที่มหาวิทยาลัย Sao Paulo ประเทศบราซิล เหตุการณ์ช่วงนี้มีความสำคัญต่อพัฒนาการความคิดของเขาอย่างมาก ที่บราซิลนี้เองเลวี - สเตราส์ได้เริ่มรู้จักชีวิตของชาวอินเดียนพื้นเมือง และเกิดความสนใจ ในปี 1938 และ 1939 เขาได้เดินทางสำรวจสภาพของชาวอินเดียนกลุ่มต่าง ๆ ในบริเวณป่าดงดิบลุ่มแม่น้ำอเมซอน เลวี - สเตราส์พบว่าชาวอินเดียนเหล่านี้มีลักษณะที่ตรงข้ามกับภาพพจน์ของคนทั่วไป เขาเหล่านั้นไม่ใช่คนป่าที่โหดเหี้ยมดุร้าย แต่เป็นผู้ที่มีไมตรีจิตและมีสติปัญญาความคิดที่ล้ำลึก และในขณะเดียวกันเขาก็พบว่าชาวอินเดียนกลุ่มต่าง ๆ กำลังต้องประสบชะตากรรมอันโหดร้าย เช่นเดียวกับที่ชนกลุ่มน้อยในโลกปัจจุบันกำลังประสบ อาทิการถูกโยกย้ายจากแผ่นดินที่เป็นมาตุภูมิเข้ามาอยู่ในค่ายกักกัน การที่พวกเขาเกือบจะสูญเผ่าพันธุ์เพราะไม่มีภูมิคุ้มกันต้านเชื้อโรคที่คนผิวขาวนำเข้ามา รายละเอียดของชีวิตชาวอินเดียนพื้นเมืองพร้อมกับความรู้สึกรู้สึกอ่อนแอและเศร้าสะเทือนใจที่เลวี - สเตราส์มีต่อพวกเขา ปรากฏในหนังสือ Tristes Tropiques ซึ่งเป็นหนังสือที่มีชื่อเสียงมากเล่มหนึ่งของเขา

ในระหว่างสงครามโลกครั้งที่สอง เลวี - สเตราส์กลับไปยุโรป ระหว่างปี 1941 - 1947 เขาใช้ชีวิตในสหรัฐอเมริกา บางส่วนที่ New School Social Research ที่ New York และบางส่วนเป็นทูตวัฒนธรรมของฝรั่งเศส ที่สหรัฐ เลวี - สเตราส์ได้พบกับนักปรัชญา Jean-Paul Satre และบุคคลอีกท่านหนึ่งคือ Roman Jakobson นักภาษาศาสตร์โครงสร้าง ซึ่งมีอิทธิพลทางความคิดต่อเลวี - สเตราส์เป็นอย่างมาก หลังจากสงครามโลกครั้งที่สองสิ้นสุดลง เลวี - สเตราส์เดินทางกลับฝรั่งเศส โดยเป็นอาจารย์สอนมานุษยวิทยาที่ Ecole pratique des hautes etudes มหาวิทยาลัยปารีสและได้เริ่มตีพิมพ์ผลงานสำคัญชิ้นต่าง ๆ ออกมาตั้งแต่ปี ค.ศ. 1949 เป็นต้นมา⁽¹⁾

ผลงานของเลวี - สเตราส์นั้น อาจแบ่งโดยเนื้อหาออกได้เป็น 3 ส่วน ส่วนแรกเป็นการศึกษาระบบเครือญาติและการแต่งงาน ซึ่งอยู่ในหนังสือ The Elementary Structures of Kinship (ฝรั่งเศส 1949 อังกฤษ 1969) งานศึกษาระบบเครือญาติเป็นงานในช่วงแรก ๆ ของเขา แต่ถึงกระนั้นความคิดเรื่องโครงสร้างก็ปรากฏให้เห็นได้ชัดเจน ในหนังสือข้างต้นนี้ เขาได้สำรวจกฎเกณฑ์การแต่งงานของชนดั้งเดิมในที่ต่าง ๆ ของโลก และพยายามชี้ให้เห็นว่า กฎเกณฑ์การแต่งงานซึ่งดูมีความสลับซับซ้อนและพิลึกพิลั่นอย่างเหลือเชื่อ นั้น เป็นสิ่งที่สามารถจะเข้าใจได้ว่ามีหลัก หรือกฎในระดับที่ใหญ่กว่ากำกับอยู่เสมอ ในขั้นนี้เราอาจจะกล่าวอย่างง่าย ๆ ไว้ก่อนว่า กฎที่ใหญ่กว่านี้คือเรื่องของโครงสร้างที่เลวี - สเตราส์พยายามเสนอ

งานส่วนที่สอง เป็นการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องความคิดและวิถีคิดของชนที่ปราศจากตัวอักษร งานส่วนนี้จะมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับการศึกษานิทานปรัมปราอย่างมากเนื่องจากทั้งสองด้านล้วนนำไปสู่ความเข้าใจเรื่องตรรกแบบดั้งเดิมหรือ primitive logic งานที่เกี่ยวกับความคิดของชนที่ปราศจากตัวอักษรนั้น อยู่ในหนังสือเรื่อง Totemism (ฝรั่งเศส 1962 อังกฤษ 1963) และ The Savage Mind (ฝรั่งเศส 1962, อังกฤษ 1966) เป็นหลัก ใน Totemism เลวี - สเตราส์ ได้พิจารณาปรากฏการณ์หนึ่งในสังคมดั้งเดิม ที่นักมานุษยวิทยาตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ 19 พยายามอธิบายกันมา (Poole, 1969 หน้า 9) คำว่า Totemism² ที่ใช้ในมานุษยวิทยาโดยทั่ว ๆ ไปหมายถึง การที่ชนดั้งเดิมโดยเฉพาะในออสเตรเลียและอเมริกาเหนือ จัดองค์กรทางสังคมของตนโดยแบ่งออกเป็นกลุ่มย่อย ๆ แต่ละกลุ่มมักจะมีสัญลักษณ์ประจำกลุ่มของตนเป็นสัตว์ชนิดต่าง ๆ สัตว์เหล่านี้จะมีความสัมพันธ์เป็นพิเศษกับสมาชิกของกลุ่ม เช่นถือว่าเป็นบรรพบุรุษ ต้นตระกูลของกลุ่ม และห้ามรับประทานสัตว์ชนิดนั้นเป็นต้น ความสัมพันธ์เช่นนี้ได้รับการอธิบายไปในแง่ต่าง ๆ กัน เลวี - สเตราส์เองเห็นว่า totemism เป็นตัวอย่างของการจำแนกประเภทอย่างหนึ่งของมนุษย์ คืออาศัยสิ่งต่าง ๆ ที่พบเห็นในธรรมชาติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสัตว์ เป็นเครื่องมือในการแสดงความแตกต่างหรือความคล้ายคลึงกัน ฉะนั้นสิ่งที่เขาเห็นว่าสำคัญคือตรรกของการจำแนกประเภทความคิดนี้

ได้รับการขยายเพิ่มเติมต่อไปอีกใน *The Savage Mind* (คำนี้มีความหมายว่าความคิดในสภาพธรรมชาติ มิใช่ความคิดที่ป่าเถื่อนโหดร้าย ³) ในหนังสือเล่มนี้เขาได้กล่าวถึงเรื่อง *science of the concrete* ซึ่งเป็นคำที่เรียกกระบวนการที่ชนดั้งเดิมหรือชนที่ปราศจากตัวอักษร ใช้คิดและแสดงออกถึงความคิดพวกเขา หากจะสรุปอย่างสั้น ๆ ก็อาจจะกล่าวได้ว่า เลวี - สเตราส์เห็นว่าโครงสร้างความคิดของชนดั้งเดิมกับของพวกเราในปัจจุบันซึ่งอยู่ในยุคที่คิดอย่างเป็นวิทยาศาสตร์นั้น เป็นโครงสร้างเดียวกัน คือ โครงสร้างของความคิดมนุษย์หรือ *human mind* ซึ่งมีคุณสมบัติและศักยภาพอย่างเดียวกัน หากแต่มนุษย์ในต่างยุคสมัย ต่างสถานที่ ได้ใช้ศักยภาพนี้ไปในทิศทางและรูปแบบที่แตกต่างกัน

เนื้อหาของงานส่วนที่สาม คือการศึกษา *myths* หรือนิทานปรัมปรา งานชิ้นสำคัญในเรื่องนี้คือหนังสือ *Introduction to a Science of Mythology* (หรือ *Mythologiques* ในภาษาฝรั่งเศส) ซึ่งมี 3 ภาค เริ่มตีพิมพ์ภาคแรกคือ *The Raw and The Cooked* ในปี 1964 (อังกฤษ 1969) เป็นต้นมา ในงานภาคแรกเลวี - สเตราส์ได้นำเอานิทานของชาวอินเดียนเผ่าต่าง ๆ ในอเมริกาใต้มาศึกษา ร่วมกัน คือมีทั้งนิทานหลาย ๆ เรื่อง แต่ว่าส่วนใหญ่จะเกี่ยวกับต้นกำเนิดของสิ่งต่าง ๆ เช่น ไฟ น้ำ การเพาะปลูก และนิทานเรื่องเดียวกันแต่หลาย ๆ ส่วนจากในเผ่าเดียวกันหรือหลาย ๆ เผ่า ด้วยวิธีการที่ยุกยักซับซ้อนมาก เลวี - สเตราส์พยายามแสดงให้เห็นว่า นิทานต่าง ๆ เหล่านี้เป็นชิ้นส่วนของหน่วยใหญ่หรือระบบใหญ่ระบบเดียวกัน พุดโดยอาศัยอุปมาอุปไมยอาจจะเรียกได้ว่าเป็นเสมือนคำหรือประโยคต่าง ๆ ของภาษาเดียวกัน และเช่นเดียวกับที่นักภาษาศาสตร์โครงสร้างพยายามจะค้นหาโครงสร้างของภาษา เลวี - สเตราส์ก็พยายามจะค้นหาโครงสร้างที่เป็นเงื่อนไขกำกับให้นิทานต่าง ๆ ถูกผูกขึ้นมาในลักษณะที่ปรากฏอยู่ บทความนี้จึงเป็นความพยายามที่จะนำความคิดพื้นฐานและวิธีการที่เลวี - สเตราส์ศึกษานิทานปรัมปรามาเสนอในระดับเบื้องต้น

2. พื้นฐานทางความคิดในการพิจารณา myth

2.1 อะไรคือ myth?

คำว่า myth เป็นคำที่ยากต่อการให้ความหมายที่ชัดเจนและเป็นสากลพจนานุกรมภาษาอังกฤษ ได้ให้ความหมายคำว่า myth ไว้ว่า เป็น 1.) เรื่องราวเกี่ยวกับสิ่งเหนือธรรมชาติต่าง ๆ ในยุคดึกดำบรรพ์ ซึ่งสังคมที่ไม่มีตัวอักษรถือว่าเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นจริง และมักจะเกี่ยวข้องกับกำเนิดของปรากฏการณ์ธรรมชาติและประเพณีของสังคมนั้น ๆ 2.) บุคคล สิ่งของหรือเรื่องราวที่เป็นเรื่องสมมุติ หรือเรื่องที่ก่อกำเนิดขึ้นไม่สามารถพิสูจน์ได้ว่ามีจริง ๆ โดยทั่วไปแล้วความหมายแรก เป็นความหมายที่ใช้กันกว้าง ๆ ในทางมานุษยวิทยา แต่ก็เป็นที่น่าสังเกตว่าคำว่า myth ในภาษาอังกฤษเป็นคำที่มีความหมายกำกวม และความหมายแรกกับความหมายที่สอง ก็ดูจะมีความเชื่อมโยงกันในแง่ที่ว่า เป็นสิ่งที่ไม่สามารถ “พิสูจน์” ได้ ด้วยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ แต่จะว่าเป็นสิ่งไรสาระเสียทีเดียวก็ไม่เชิง นักมานุษยวิทยาบางท่านจึงเรียก myth ว่าเป็นความเป็นจริงอีกระดับหนึ่งซึ่งรวมเอาอดีตอันไกลโพ้นกับปัจจุบันเข้าไว้ด้วยกัน (Malinowski : 1948 หน้า 101) ⁵

การศึกษา myth ในยุโรปเติบโตมาจากการศึกษาดำเนินว่าด้วยเทพต่าง ๆ ของอารยธรรมโบราณโดยเฉพาะกรีกและโรมัน ซึ่งมักจะรวมเรียกกันว่า Classical mythology ส่วนการศึกษา myth ของชนดั้งเดิมหรือชนที่ปราศจากตัวอักษรนั้นเริ่มจะศึกษาอย่างจริงจังในประมาณปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 เช่นจากงานของ Sir James Frazer ซึ่งที่จริงเป็นผู้เชี่ยวชาญทางเทวดานานกรีกโรมัน แต่ในหนังสือ The Golden Bough ได้พยายามนำ myths ของชนดั้งเดิมมาศึกษาเปรียบเทียบด้วย หรือจากงานของ Franz Boas ซึ่งเก็บรวบรวมตำนาน นิทานของชาวอเมริกันอินเดียนไว้เป็นจำนวนมาก Malinowski เป็นนักมานุษยวิทยาอีกท่านหนึ่งที่ทำให้ข้อคิดที่สำคัญยิ่งในการเข้าใจ

myth ของชนดั้งเดิม ความสำคัญอีกประการหนึ่งจากงานของ Malinowski คือได้พยายามแยกแยะนิทานของชนดั้งเดิมออกเป็นประเภทต่าง ๆ และเสนอว่า myth คือ นิทานศักดิ์สิทธิ์ หรือ sacred tale (Malinowski : 1948 หน้า 107) ซึ่งเป็นสิ่งที่อธิบายและให้ความชอบธรรมแก่สิ่งที่สำคัญต่อวิถีชีวิตของชนดั้งเดิม ไม่ว่าจะเป็นพิธีกรรม สถาบัน ประเพณีต่าง ๆ ดังนั้น myth จึงเป็นนิทานประเภทพิเศษ ที่มีความแตกต่างจากนิทานอื่น ๆ ที่เล่าเพื่อความเพลิดเพลิน หรือยกย่องวีรบุรุษ Malinowski เปรียบเทียบว่า myth เป็นเสมือน กฎบัตร หรือ “ charter ” ของสังคม

อย่างไรก็ตามการจำแนกประเภทของ Malinowski ดังที่มากล่าวมานี้ ได้เฝ้าความคิดมาจากสังคมของชนดั้งเดิมเพียงแห่งเดียว คือจากหมู่เกาะ Trobriands ซึ่งเป็นหมู่เกาะเมลานีเซียน (ในมหาสมุทรแปซิฟิก ทางตะวันออกเฉียงเหนือของเกาะนิวกินี) นักมานุษยวิทยาท่านอื่น ๆ เห็นว่าการจำแนกประเภทเช่นนี้ ไม่สามารถจะใช้ได้กับสังคมดั้งเดิมทุก ๆ สังคม ยิ่งเมื่อพิจารณาลักษณะของเรื่องเล่าในสังคมที่ซับซ้อนกว่าสังคมดั้งเดิม รวมทั้งมีตัวอักษรใช้ด้วยแล้ว ความหลากหลายก็จะมีมากขึ้น

เลวี - สเตราส์ เองนั้น มิได้พยายามนิยาม myth โดยการจำแนกแยกแยะ myth ออกจากเรื่องเล่าประเภทอื่น ๆ อย่างชัดเจน เพราะสิ่งที่สำคัญสำหรับเลวี - สเตราส์มิได้อยู่ที่ว่า myth เป็นเรื่องเล่าประเภทไหน แต่อยู่ที่กระบวนการคิดแบบ myth ซึ่งเลวี - สเตราส์จะใช้คำหลาย ๆ คำเรียก เช่น primitive thinking (Levi - Strauss : 1978 หน้า 15) mythological thought (Levi - Strauss : 1970 หน้า 333) หรือ mythical thought (Levi - Strauss : 1978 หน้า 45) เป็นต้น Myth เป็นเพียงหนึ่งในหลาย ๆ สิ่งที่อยู่ในกระบวนการคิดเช่นนี้ นิทานหรือเรื่องเล่าที่เราอาจจะคิดว่าเป็นนิทานประเภทอื่น ๆ ก็อาจจะแสดงออกถึงกระบวนการคิดแบบ myth ได้ด้วย เลวี - สเตราส์เองก็ได้ตั้งข้อสังเกตว่านิทานของชาวอินเดียนเผ่า Pueblo ซึ่งมีหลาย ๆ ส่วนนั้น บางส่วนนั้นก็กล่าวถึงกำเนิดของจักรวาลและสรรพสิ่ง บางส่วนมีลักษณะเป็นตำนานที่แสดงถึงความเหนือกว่าของกลุ่มบางกลุ่ม และบางส่วนเป็นเรื่องที่เป็นความสัมพันธ์ทางสังคม สิ่งที่เราจะต้องสามารถแยกแยะมิใช่ “ ประเภท ” ของนิทาน หากแต่เป็นระดับของกระบวนการคิดแบบ myth หรือ “ levels of mythological thought ” เพื่อที่จะเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างส่วนต่าง ๆ เหล่านี้ (Levi - Strauss : 1970 หน้า 333)

ส่วนคำในภาษาไทยนั้น คงจะไม่มีคำเพียงคำใดคำหนึ่งที่จะกินความหมายซ้อนทับกับคำว่า myth พอดี ๆ ผู้เขียนเองออกจะไม่ใคร่เห็นด้วยกับการแปลคำว่า myth ว่าเทพนิยาย ตามที่ระบุไว้ในศัพท์บัญญัติ เนื่องจากคำว่า เทพ ในการรับรู้ของคนทั่ว ๆ ไปมักจะหมายถึงเทวดาโดยเฉพาะเทวดาของฮินดูต่าง ๆ เช่นพระอิศวร พระพรหม พระอินทร์ ในขณะที่ myth เกี่ยวกับ

ต้นกำเนิดของคนไทย - ไต (คือ Tai - speaking peoples ซึ่งอยู่ทั้งในและนอกประเทศไทย) นั้น พุดถึง “ แถน ” ซึ่งเป็น ผี หรือ ผีฟ้า ซึ่งเป็นคนละประเภทกับ เทพ ดังนั้นการใช้คำว่า เทพนิยาย จึงอาจจะเหมาะกับการบรรยายถึงเทวดาดำนาน หรือเทพปกรณัม ของฮินดู หรือกรีกโรมัน แต่ไม่กว้างขวางพอที่จะคลุมนิทานต้นกำเนิดของคนไทย - ไตได้ นอกจากนั้น คำว่าเทพนิยายตามที่ใช้กันทั่วไปยังทำให้นึกถึงคำว่า fairy - tale มากกว่า myth ด้วย คำในภาษาไทยที่มีความหมายคาบเกี่ยวกับคำว่า myth นั้น มีทั้งคำว่า นิทาน, นิทานปรัมปรา, ดำนาน, เทวดาดำนาน, เทพปกรณัม, เรื่องเล่า, วรรณกรรมมุขปาฐะ, แล้วแต่สถานการณ์ที่ใช้ (เป็นที่น่าสังเกตว่าเรื่องแถนนั้น เมื่อมีการบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรแล้ว กลับปรากฏอยู่ในสิ่งที่เรียกว่า พงศาวดาร คือพงศาวดารล้านช้าง จึงเป็นเรื่องที่น่าสนใจว่า ประเภท หรือ category ของเรื่องเล่าต่าง ๆ นั้น มีความสัมพันธ์กัน และอาจจะสามารถเปลี่ยนรูปไปมาได้ ซึ่งก็เป็นเรื่องที่ควรจะศึกษาประกอบด้วยอีกเรื่องหนึ่ง)

หากจะต้องเลือกคำใดคำหนึ่งในภาษาไทย เพื่อแทนคำว่า myth แล้ว ในที่นี้ได้เลือกคำว่า นิทานปรัมปรา การเติมคำว่าปรัมปราเข้าไป ทำให้ได้บรรยากาศของความเก่าแก่ อดีตรันไกลโพน มีความรู้สึกว่าเป็นเรื่องที่ไม่น่าจะเป็นความจริง แต่ก็อาจจะมีเค้าของความจริงอยู่บ้าง ทำให้เกิดความกำกวมกันระหว่างความจริงกับไม่จริง ซึ่งถ่ายทอดการล้อกันระหว่างความหมายที่หนึ่งกับความหมายที่สองในภาษาอังกฤษได้ในระดับหนึ่ง

หากพิจารณางานของเลวี - สเตราส์ ในพัฒนาการของการศึกษา myth แล้ว อาจจะกล่าวได้ว่า เลวี - สเตราส์พยายามจะโต้แย้งกับกระแสความคิดสองด้าน ด้านหนึ่งคือ กระแสความคิดหน้าที่นิยมหรือ functionalism สายหนึ่งในทางมานุษยวิทยา ซึ่งในการวิเคราะห์ myth แล้วได้แก่ งานของ Malinowski ในขณะที่ Malinowski เห็นว่า myth มีอยู่ในสังคมเพราะมีหน้าที่สำคัญ 2 ประการ ประการแรก myth ให้ความอบอุ่นใจเมื่อมนุษย์ต้องเผชิญกับสถานการณ์วิกฤต เช่นเมื่อไข้หนัก

หรือรู้ตัวว่ากำลังจะตายเรื่องราวใน myth ทำให้รู้สึกว่า ความตาย หรือการที่มนุษย์จำเป็นต้องสูญเสียชีวิตที่เป็นอมตะ และต้องแก่ชราลงตลอดเวลา นั้น เป็นเรื่องธรรมดาซึ่งเกิดจากความพลั้งเผลอเล็ก ๆ น้อย ๆ ของบุคคลในอดีตกาล และคนที่ตายแล้วก็จะไม่จากหายไปเลย ยังคงวนเวียนอยู่ใกล้ ๆ ลูกหลาน ตัวอย่างความคิดนี้ อาจดูได้จาก myths ว่าด้วยความตายและวัฏจักรชีวิต (Malinowski 1948 หน้า 126 - 138) ส่วนประการที่สองนั้น myth เป็นเครื่องให้ความชอบธรรมแก่การจัดระเบียบทางสังคมที่เป็นอยู่ การอ้างสิทธิเหนือที่ดินการอ้างความเป็นใหญ่เหนือกลุ่มอื่น สามารถจะอาศัย myth เป็นหลักฐานของพันธะ สัญญาที่มีมาแต่ปฐมกาล ตัวอย่างนี้อาจดูได้จาก myth ว่าด้วยต้นกำเนิดของมนุษย์และกลุ่มคนกลุ่มต่าง ๆ (Malinowski 1948 หน้า 111 - 126) โดยสรุปแล้ว Malinowski ไม่เห็นว่า myth เป็นปรากฏการณ์ที่เกี่ยวกับสติปัญญา การให้เหตุผล หรือการอธิบายแต่ประการใด เขากล่าวว่า “ it (myth) is not an intellectual explanation or an artistic imagery, but a

pragmatic charter of primitive faith and moral wisdom. ” (Malinowski 1948 หน้า 101) ประเด็นนี้เป็นประเด็นที่เลวี - สเตราส์ต้องการจะโต้แย้ง เนื่องจากเขาเห็นว่า myth เป็นการแสดงออกถึงกระบวนการทางความคิด มีฐานะเป็นเสมือนศาสตร์หรือปรัชญาของชนดั้งเดิม มีตรรกซับซ้อน อันเป็นผลมาจากพลังทางสติปัญญาและความคิดของมนุษย์อย่างเต็มที่

ส่วนในอีกด้านหนึ่งนั้น เลวี - สเตราส์ต้องการจะโต้เถียงกับกระแสความคิดทางปรัชญาของนักปรัชญาในโลกตะวันตก จากการอธิบายของเลวี - สเตราส์เองนั้น (Levi - Strauss 1978 หน้า 7) ปรัชญาตะวันตกว่าด้วยทฤษฎีความรู้ ซึ่งตั้งคำถามเกี่ยวกับว่ามนุษย์เราถือเอาอะไรเป็นความรู้ อะไรมิใช่ความรู้ นั้น ได้แยกการรู้ที่เกิดจากปัญญา คือรู้หรือเห็นได้ด้วยความคิด และแสดงออกด้วยภาษาที่มีลักษณะเป็นนามธรรม ออกจากการรู้โดยอาศัยประสาทสัมผัส คือรู้ได้เนื่องจากเห็นด้วยตา ได้ยินด้วยหู เป็นต้น การแยกสติปัญญาหรือ intellect ออกจาก ผัสสะ หรือ senses นั้น

เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นในโลกตะวันตก (คือยุโรป อังกฤษ) อาจจะตั้งแต่สมัยกรีกแต่เริ่มจะเฟื่องฟูขึ้นจริง ๆ ตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ 18 เป็นต้นมา ในสังคมที่ไม่มีตัวอักษรใช้ ไม่มีการแยกสติปัญญาออกจากผัสสะโดยเด็ดขาด และ myth เป็นสิ่งที่แสดงถึงเอกภาพของทั้งสองสิ่ง ซึ่งในการรับรู้ของคนตะวันตกจะเป็นคนละสิ่งกัน ดังนั้น งานของเลวี - สเตราส์จึงเป็นการยกฐานะของ myth ให้เป็นสิ่งที่มิได้ห่างไกลจากปรัชญาเกินไปนัก

ดังนั้นหากเลวี - สเตราส์ต้องการจะโต้เถียงว่า myth เป็นเรื่องของ ความคิดสติปัญญา และเหตุผล มีฐานะใกล้เคียงกับปรัชญาในโลกตะวันตกแล้ว อะไรคือเหตุผลในการโต้เถียงของเขา เป็นที่น่าสังเกตว่า เลวี - สเตราส์สนใจตั้งชื่อหนังสือของเขาว่า Mythologiques หรือ Science of Mythology ในภาษาอังกฤษ หรืออาจจะแปลเป็นไทยได้ว่า ศาสตร์แห่งนิทานปรัมปรา หรือตรรกของนิทานปรัมปรา ซึ่งก็เป็นการแสดงถึงจุดยืนของเขามีต่อ myth ด้วย การที่จะเข้าใจการศึกษา myth ของเลวี - สเตราส์ควรจะต้องเข้าใจถึงพื้นฐานความคิดของเขาว่าด้วยเรื่อง 1) กระบวนการคิดแบบดั้งเดิม 2) อิทธิพลการวิเคราะห์ภาษาศาสตร์ และ 3) โครงสร้าง ซึ่งจะนำมาเสนอโดยสังเขปก่อนที่จะเสนอตัวอย่างการวิเคราะห์ myth ของเขา

2.2 กระบวนการคิดแบบดั้งเดิม (Primitive Thinking)

คำว่า “ Primitive ” thinking หรือที่จะขอแปลว่า กระบวนการคิดแบบดั้งเดิมนั้น เป็นคำที่นำมาจากข้อเขียนชื่อ “ Primitive ” Thinking and the “ Civilized ” Mind ซึ่งเป็นบทหนึ่งในหนังสือ Myth and Meaning ของเลวี - สเตราส์ (โปรดดูภาคผนวกที่ 1) ในข้อเขียนสั้น ๆ ชิ้นนี้เลวี - สเตราส์พยายามชี้ให้เห็นความแตกต่างระหว่างกระบวนการคิดของชนดั้งเดิมกับชนที่มีอารยธรรมซึ่งมีตัวอักษรใช้ การมีตัวอักษรใช้และการแสดงอรรถาธิบายโดยการเขียน เป็นสิ่งสำคัญที่สุดในการแยกกระบวนการคิดสองแบบนี้ออกจากกัน เลวี - สเตราส์มีความเชื่อว่า ความคิดของมนุษย์นั้นมีลักษณะเป็นสากล ทั้งชาวป่าชาวดอย และคนเมือง ต่างก็มี human mind เดียวกัน “ the human mind is everywhere one and the same and that it has the same capacities. ” (Levi - Strauss : 1978 หน้า 19) คือเรามีความคิดที่มีคุณสมบัติอย่างเดียวกัน มีศักยภาพทางด้านต่าง ๆ เท่าเทียมกัน แต่มนุษย์เราได้พัฒนาศักยภาพนี้ไปในทิศทางที่แตกต่างกัน ชนดั้งเดิมที่ปราศจากตัวอักษร ได้พัฒนาศักยภาพไปในสองด้านที่มีความเด่นเป็นพิเศษ ด้านหนึ่งคือการฝึกฝนการรับรู้โดยประสาทสัมผัสต่าง ๆ จนละเอียดและไวอย่างเหลือเชื่อ เช่นสามารถมองเห็นดาวบางดวงได้ในเวลากลางวัน แสง ๆ โดยอาศัยตาเปล่า หรือสามารถรู้จักพืชพันธุ์ไม้ทุกชนิดในบริเวณที่เขอาศัยอยู่ความสามารถเหล่านี้ เราได้สูญเสียไปหมดแล้ว แต่เราได้ทดแทนโดยสิ่งอื่นเช่นการคิดโดยอาศัยสัญลักษณ์ที่เป็นนามธรรม เช่นสัญลักษณ์คณิตศาสตร์ เป็นต้น ลักษณะเด่นอีกประการหนึ่งนั้นคือ

“ การที่เราเข้าใจ myth ได้นั้น เราต้อง “ อ่าน ” myth ให้ออกเสียก่อน ”

วิธีการขบปัญหาของชนดั้งเดิม ความปรารถนาที่จะเข้าใจจักรวาล ธรรมชาติ โลกและสังคมเป็นสิ่งที่มนุษย์ทั้งในสังคมดั้งเดิมและสังคมปัจจุบันมีร่วมกัน ชนดั้งเดิมพยายามจะเข้าใจว่ามนุษย์มาจากไหน ธรรมชาติกับมนุษย์แยกกันตรงไหน เช่นเดียวกับที่เราพยายามจะเข้าใจ และพวกเขา ก็อาศัยสติปัญญาที่ชาญฉลาดเช่นเดียวกับนักปรัชญาและนักวิทยาศาสตร์ แต่สิ่งที่ต่างกันคือกระบวนการในการหาคำตอบ ชนดั้งเดิมต้องการเข้าใจจักรวาลอย่างเป็นสากลด้วยวิธีที่ดีที่สุด “ ...its aim is to reach by the shortest possible means a general understanding of the universe... ” (Levi - Strauss : 1978 หน้า 17) และยิ่งกว่านั้น ความเข้าใจนั้นจะต้องครอบคลุมทุกสิ่งทุกอย่างได้หมด คือเป็น **total understanding** ซึ่งเลวี - สเตราส์ใช้ในความหมายว่า จะเข้าใจหรืออธิบายส่วนใดส่วนหนึ่งได้ ก็จะต้องเข้าใจทั้งหมด คือเข้าใจว่าทุก ๆ ส่วนเกี่ยวข้องเชื่อมโยงกันอยู่อย่างไรภายในระบบเดียวกัน หรือพูดอีกอย่างหนึ่งก็คือว่า จะต้องเข้าใจทั้งหมดก่อน จึงจะเข้าใจความหมายของแต่ละส่วนได้ จุดมุ่งหมายและวิธีการหาคำตอบเช่นนี้ ตรงกันข้ามกับวิธีการของวิทยาศาสตร์ ซึ่งเลวี - สเตราส์ เห็นว่าเป็นการแยกหรือแบ่งสิ่งที่ปัญหาออกเป็นส่วน ๆ แล้วค่อย ๆ ตอบปัญหาไปที่ละส่วนโดยที่ไม่ต้องกังวลว่าจะมีภาพของความสัมพันธ์ทั้งหมดอยู่อย่างไร

Myth เป็นตัวอย่างที่ชัดเจนตัวอย่างหนึ่งของความพยายามที่จะขบปัญหาเกี่ยวกับจักรวาล โลก และมนุษย์ของชนดั้งเดิม ใน myth เราสามารถจะเห็นการใช้ logic of the concrete ได้เช่นการอาศัยคุณลักษณะของปลากระเบนมาเป็นเครื่องมือที่จะแสดงถึงตรรกแบบทวิภาค (โปรดอ่านรายละเอียดในภาคผนวกที่ 1) นอกจากนั้นแล้วจะเห็นด้วยอีกว่า ทั้งปลากระเบนและการพัดของลมได้นั้น “ สื่อ ” ถึงสิ่งเดียวกัน คือตรรกแบบทวิภาคหรือ binary logic ⁶ ถ้าจะใช้ศัพท์ทางภาษาศาสตร์ อาจจะกล่าวได้ว่าปลากระเบนกับลมได้ เป็น synonym ของกันและกัน (คือเป็นศัพท์สองคำที่มีความหมายเดียวกัน) เราจะพบว่าการอธิบาย myth ของเลวี - สเตราส์นั้น ได้อาศัยเค้าโครงความคิดมาจากทฤษฎีภาษาศาสตร์โครงสร้างเป็นอย่างมาก myth เป็นกระบวนการที่ชนดั้งเดิมไขปริศนาเกี่ยวกับจักรวาลและสิ่งต่าง ๆ รอบตัวเขา แต่การที่เราจะเข้าใจ myth ได้นั้น เราจะต้อง “ อ่าน ” myth ให้ออกเสียก่อน myth จึงเป็นเสมือนภาษาพิเศษหรือรหัสพิเศษซึ่งต้องการวิธีอ่านแบบพิเศษเป็นเครื่องมือ และการที่เราจะเข้าใจวิธีอ่านของเลวี - สเตราส์ได้จะต้องเข้าใจทฤษฎีทางภาษาศาสตร์โครงสร้างที่เขาใช้เป็นแม่แบบเป็นพื้นฐานเสียก่อน

2.3 Linguistic Model

เลวี - สเตราส์เองได้เขียนไว้ในหลาย ๆ โอกาสว่า เขาเองเป็นนักมนุษยนิยมภาษาศาสตร์อย่างเหลือล้น (Levi - Strauss : 1963 บทที่ 2 - 3 - 4 - 5) ทฤษฎีทางภาษาศาสตร์ที่มีอิทธิพลของเลวี - สเตราส์ คือทฤษฎีภาษาศาสตร์โครงสร้างหรือ Structural Linguistics ซึ่งมีต้นกำเนิดมาจากนักภาษาศาสตร์ชาวสวิส ชื่อ Ferdinand de Saussure (1857 - 1913) แต่ผู้ที่มีอิทธิพลต่อความคิดของเลวี - สเตราส์อย่างมาก คือ Roman Jakobson และ N. Troubetzkoy ผู้เขียนยังไม่เคยศึกษางานของนักภาษาศาสตร์โครงสร้างเหล่านี้ ความเข้าใจคร่าว ๆ ที่จะเสนอต่อไปนี้ อาศัยความเข้าใจของเลวี - สเตราส์บางส่วนและบางส่วนมาจากการตีความของ Leach (1970)

นักภาษาศาสตร์โครงสร้างเห็นว่า ความหมายที่เกิดจากการใช้ภาษานั้น มิได้เกิดจากการที่สัญลักษณ์ทางภาษา (linguistic sign) ต่าง ๆ กับความหมายของสัญลักษณ์นั้น มีความสัมพันธ์กันโดยเฉพาะ การที่แต่ละภาษาเลือกสัญลักษณ์ต่าง ๆ มาแทนความหมายนั้นเป็นการเลือกตามอำเภอใจ เช่นไม่มีคุณสมบัติใดของเสียงคำว่า “ หมา ” ที่จำเป็นจะทำให้เรานึกถึงสัตว์สี่ขาที่เรารู้จักกันว่าหมา และภาษาอื่น ๆ ก็สามาถจะเลือกเสียงอื่น ๆ มาแทนเสียง “ หมา ” ได้ทั้งนั้น สิ่งสำคัญที่ทำให้เราระบุได้ว่า “ หมา ” คืออะไร คือการที่เราสามารถแยกความแตกต่างระหว่างเสียง “ หมา ” ออกจากเสียงอื่น ๆ (เช่นแยกออกจาก กา ขา สา ในแง่ของพยัญชนะต้น หรือ หมู หมี หมอ ในแง่ของสระ) ฉะนั้นสิ่งสำคัญที่นักภาษาศาสตร์โครงสร้างพยายามจะค้นหาคือมนุษย์มีหลักในการจำแนกแยกแยะเสียงต่าง ๆ ออกจากกันอย่างไร หลักในการแยกเสียงต่าง ๆ นี้คือหลักของ distinctive features (Leach 1970 หน้า 28 - 29) ซึ่งมีลักษณะเป็นคู่ของความตรงกันข้ามคู่ต่าง ๆ กัน (grave/acute, compact/diffuse) และมีความเป็นสากล เด็กในวัฒนธรรมต่าง ๆ สามารถหัดพูด หัดแยกเสียงออกจากกันโดยที่ไม่มีใครสอนหลักการนี้ให้ จึงอาจจะกล่าวได้ว่าเป็นหลักการที่คนเรามีมาโดยกำเนิด

ถึงแม้ว่าแนวความคิดดังกล่าวนี้ จะได้รับการวิพากษ์วิจารณ์และปฏิเสธโดยนักภาษาศาสตร์ในเวลาต่อมา (Leach 1970 หน้า 28) แต่ก็มีอิทธิพลต่อความคิดของเลวี - สเตราส์อย่างยิ่งในแง่ที่ว่า สิ่งที่เขาศึกษาไม่ว่าจะเป็นเรื่องของระบบเครือญาตินิทานปรัมปรา การจำแนกประเภทของชนดั้งเดิม ได้รับการพิจารณาเสมือนหนึ่งว่าเป็น “ ภาษา ” ซึ่งถูกสร้างขึ้นโดยมีหลักการทำนองเดียวกับ distinctive features เป็นสิ่งกำกับอยู่ ดังนั้นวิธีการศึกษาปรากฏการณ์ทางวัฒนธรรมจึงต้องกระทำไปตามขั้นตอนเช่นเดียวกับการศึกษาภาษาของนักภาษาศาสตร์โครงสร้าง เลวี - สเตราส์ได้กล่าวถึงขั้นตอนหรือกระบวนการ 4 ประการ ซึ่งเป็นวิธีการของภาษาศาสตร์โครงสร้างที่จะนำมาใช้กับการวิเคราะห์ปรากฏการณ์ทางวัฒนธรรม ได้แก่

1. การเปลี่ยนจากการศึกษา **conscious** linguistic phenomena มาเป็นการศึกษา thier **unconscious** infrastructure
2. การไม่พิจารณาว่า **terms** เป็นสิ่งที่ป็นอิสระสมบูรณ์ในตัวเอง แต่หันมาวิเคราะห์ความสัมพันธ์ หรือ **relations** ระหว่าง terms
3. การศึกษาโดยพยายามแสดงให้เห็นระบบ หรือ **system** ทั้งหมด
4. การมุ่งที่จะค้นหา กฎทั่วไป หรือ **general laws**

(Levi - Strauss 1963 หน้า 33)

ดังนั้นอาจจะสรุปในเบื้องต้นได้ว่า สิ่งที่ได้รับการย้ำเน้นในการศึกษาจะได้แก่ 1. เรื่องของความสัมพันธ์ หรือ relations ซึ่งในการวิเคราะห์ myth เป็นการแสดงถึงความสัมพันธ์หลาย ๆ ชนิด เช่น ความตรงกันข้าม (opposition) สิ่งที่เป็นอุปมาอุปมัยซึ่งใช้แทนกันได้ (metaphor) สิ่งที่มีความใกล้ชิดต่อเนื่องกัน (metonymy) สิ่งที่สร้างความเชื่อมโยง (mediation) 2. เรื่องของเอกภาพของระบบทั้งหมด wholeness หรือ system ซึ่งในการวิเคราะห์ myth นั้น เลวี - สเตราส์ได้นำสำนวนต่าง ๆ ของเรื่องเดียวกันมาพิจารณาร่วมกันว่าในฐานะเป็นหน่วยของระบบเดียวกัน เราจะต้องอ่านสำนวนต่าง ๆ ไปด้วยกันพร้อม ๆ กันเพื่อที่จะเห็นระบบรวมทั้งหมด ระบบรวมของเลวี - สเตราส์ คุณจะขยายขึ้นเรื่อย ๆ ตั้งแต่สำนวนต่าง ๆ ของเรื่องเดียวกัน ไปจนถึงสำนวนต่าง ๆ ของเรื่องต่าง ๆ ของชนหลาย ๆ กลุ่มในบริเวณใกล้เคียงกัน เช่นลุ่มแม่น้ำอเมซอนในอเมริกาใต้ แต่ต่อไปก็ได้ขยายรวมไปถึงเผ่าอื่น ๆ ในอเมริกาเหนือด้วย ในที่สุดแล้วหน่วยของการวิเคราะห์ที่แท้จริงดูจะไม่ใช่นื้อเรื่อง หรือเขตวัฒนธรรม หากแต่เป็นความคิดของมนุษย์ซึ่งมีลักษณะเป็นสากล และ 3. โครงสร้างซึ่งเป็นสากลแต่มนุษย์เราเองอาจจะไม่ได้ตระหนักว่ามีอยู่ มโนทัศน์เรื่องโครงสร้าง หรือ structure นี้ คงจะเป็นสิ่งที่เข้าใจและอธิบายได้ยากที่สุด

2.4 โครงสร้าง

ปัญหาในการที่จะเข้าใจเรื่องโครงสร้างหรือ structure ของเลวี - สเตราส์นั้น ส่วนหนึ่งเกิดมาจากสไตล์การเขียนของเขาเอง ถึงแม้เลวี - สเตราส์จะพยายามบอกว่าความคิดและวิธีการของเขานั้นเป็นวิทยาศาสตร์ เรื่องนี้เขาเองย้ำในหลาย ๆ แห่งรวมทั้งเรียกหนังสือที่เขาศึกษานิตานปรัมปราว่าเป็น science of mythology แต่สไตล์การเขียนของเขาก็มิได้ดำเนินไปตามมาตรฐานของการศึกษาวิจัยทางวิทยาศาสตร์ธรรมชาติ คำศัพท์หรือ terms ต่าง ๆ ที่ใช้นั้น จะไม่มีการนิยามอย่างชัดเจนไว้ที่ใดที่หนึ่ง และในที่ต่าง ๆ กันก็อาจจะกล่าวถึงโดยอธิบายด้วยคำพูดที่แตกต่างกัน นอกจากนั้นการอธิบายของเขายังอาศัยอุปมาอุปมัย การเปรียบเทียบ การเล่นคำอีกมากมาย อย่างไรก็ตามสไตล์การเขียนของเลวี - สเตราส์นั้นก็สอดคล้องไปกับทฤษฎีของเขาเองด้วย เลวี - สเตราส์กล่าวไว้เองว่า ข้อเขียนของเขานั้น มีวิธีการคิด การเขียนเช่นเดียวกับ myth เปรียบเสมือนเป็น myth เรื่องหนึ่งได้ด้วย (Levi - Strauss : 1970 หน้า 6) ฉะนั้นจึงมีกระบวนการคิดและการนำเสนอราวกับเป็นนิทานปรัมปราอีกเรื่องหนึ่งมากกว่าที่จะเป็นการแสดงอรรถาธิบายทางวิทยาศาสตร์

ดังนั้นหากจะกลับมาที่ความหมายของ structure เราอาจจะเริ่มด้วยการพิจารณาคำอธิบายของเลวี - สเตราส์เองว่าเขาหมายถึงอะไร ในหนังสือ Structural Anthropology เขาได้กล่าวถึง Structure ไว้หลายแห่ง โดยเฉพาะส่วนที่เกี่ยวกับภาษาศาสตร์ดังที่กล่าวไปแล้ว นอกจากนั้น เลวี - สเตราส์ยังกล่าวถึงว่าเป้าหมายของนักมานุษยวิทยาคือ “ His goal is to grasp, beyond the conscious and always shifting images which men hold, the complete range of unconscious possibilities. ” (Levi - Strauss, 1963 หน้า 23) หรือในอีกแห่งหนึ่ง กล่าวถึงว่า เป้าหมายของการวิเคราะห์แบบโครงสร้างคือ “ The invariants ” (Levi - Strauss 1963 หน้า 295) จะเห็นได้ว่าสิ่งที่เป็น invariant คือสิ่งที่ไม่แปรเปลี่ยน เทียงแท้ หรือเป็นอมตะนี้ เป็นสิ่งที่ได้รับการเน้นมาก

ใน Myth and Meaning ซึ่งเลวี - สเตราส์พยายามจะอธิบายเรื่องของโครงสร้างให้คนทั่ว ๆ ไปเข้าใจนั้น เขาได้เขียนไว้ดังนี้

“ อาจจะเป็นไปได้ว่ามีบางอย่างในส่วนลึกของจิตใจข้าพเจ้า ซึ่งเอื้อหนุนให้ข้าพเจ้าเป็นอย่างที่เราเรียกกันว่า นักโครงสร้างนิยมมาตั้งแต่ไหนแต่ไร คุณแม่ของข้าพเจ้าเคยเล่าว่า เมื่อข้าพเจ้าอายุราว ๆ สองขวบและยังอ่านหนังสือไม่ออกแน่ ๆ นั้น ข้าพเจ้ายืนยันว่าที่จริงแล้วข้าพเจ้าอ่านออก และเมื่อถูกถามว่าทำไม ข้าพเจ้าก็บอกว่าเมื่อข้าพเจ้ามองดูป้ายชื่อร้าน เช่น บูลองเช่ (boulanger = คนขายขนมปัง) หรือ บูเช่ (boucher คนขายเนื้อ) ข้าพเจ้าสามารถจะอ่านอะไรบางอย่างได้เพราะสิ่งที่เหมือนกันชัด ๆ จากรูปร่างของตัวสะกด จะหมายความว่าอื่นไปไม่ได้ นอกจาก “ บู ” บางทีแนวคิดแบบโครงสร้างอาจจะไม่ได้มีอะไรมากไปกว่านี้ก็ได้ คือเป็นการค้นหาสิ่งที่ไม่แปร

เปลี่ยนหรือหาธาตุที่คงที่ในบรรดาความแตกต่างผิวเผิน

ตลอดชีวิตของข้าพเจ้า การค้นหาเช่นนี้คงจะเป็นสิ่งที่ข้าพเจ้าสนใจมากที่สุดเมื่อยังเด็ก ข้าพเจ้าเคยสนใจธรณีวิทยาอย่างมากอยู่พักหนึ่ง ปัญหาในทางธรณีวิทยาก็เหมือนกัน คือพยายามจะเข้าใจว่ามีอะไรเป็นสิ่งที่คงที่ท่ามกลางภูมิประเทศที่หลากหลายเป็นอย่างยิ่ง นั่นก็คือต้องสามารถสรุปได้ว่า ภูมิประเทศหนึ่งประกอบด้วยชั้นดินทางธรณีวิทยา และกลไกการเปลี่ยนแปลงทางธรณีวิทยาซึ่งมีจำนวนจำกัดอะไรบ้าง ต่อมาเมื่อเริ่มเป็นหนุ่มข้าพเจ้าใช้เวลาว่างไปในการออกแบบเครื่องแต่งกายและฉากสำหรับละครอุปการปัญหาที่ยังคงเหมือนเดิมอีก คือเป็นการพยายามเอาสิ่งซึ่งมีอยู่ในดนตรี และในคำร้องมาแสดงออกในอีกภาษาหนึ่ง คือภาษาของลวดลายเส้นและสี ซึ่งก็คือการพยายามที่จะเข้าถึงลักษณะคงที่ของรหัสที่ซับซ้อนอย่างยิ่งชุดหนึ่ง (คือรหัสทางดนตรี, รหัสทางวรรณกรรม, รหัสทางศิลปะ) ปัญหาคือต้องหาสิ่งที่รหัสเหล่านี้ร่วมกัน เราอาจจะพูดได้ว่าเป็นเรื่องของการเล่น คือแปลสิ่งที่แสดงออกด้วยภาษาหนึ่ง (หรือจะเรียกว่ารหัสหนึ่งก็ได้ถ้าต้องการแต่ใช้ว่าภาษาก็เพียงพอแล้ว) ให้มาเป็นสิ่งที่แสดงออกด้วยภาษาอื่นที่ต่างออกไป”

(Levi - Strauss : 1978 หน้า 8 - 9)

ในกรณีอื่น การอธิบายคำว่า structure ได้อาศัยศัพท์ทางภาษาศาสตร์มาเทียบเคียงอีก คือเทียบกับความแตกต่างระหว่าง langue กับ parole (Levi - Strauss ; 1963, หน้า 209, 229) ศัพท์ 2 คำนี้ Saussure เป็นผู้เสนอขึ้นมา Langue คือส่วนของภาษาที่เป็นโครงสร้าง เป็นสิ่งที่ไม่เปลี่ยนแปลง เป็นหลักการหรือกฎเกณฑ์ของการสร้างภาษาอีกทีหนึ่ง ส่วน parole หรือบางทีแปลเป็นภาษาอังกฤษว่า speech - event เป็นด้านของการแสดงออกของภาษา ซึ่งอาจจะเป็นคำหรือประโยคต่าง ๆ ซึ่งไม่คงที่ มีความหลากหลายเปลี่ยนแปลงไปได้เรื่อย ๆ แต่เป็นสิ่งที่สร้างมาจาก langue ซึ่งกำกับอยู่

เมื่อนำความแตกต่าง langue กับ parole มาใช้กับปรากฏการณ์ทางวัฒนธรรมเช่นระบบเครือญาติ หรือนิทานปรัมปราแล้ว langue เทียบได้กับ structure ส่วน parole เทียบได้กับ event หรือเหตุการณ์เป็นสิ่งที่ปรากฏให้เห็นและเราสามารถจะรับรู้ได้ เช่น เป็นนิทานแต่ละเรื่อง หรือการนับญาติแต่ละแบบ ส่วน structure หรือโครงสร้างเป็นสิ่งที่ไม่ปรากฏให้เห็น แต่เราอาจจะเริ่มเข้าใจถึงโครงสร้างได้ จากการดูความสัมพันธ์ภายในระหว่างส่วนต่าง ๆ ในนิทาน เช่นเดียวกับที่ภาษาศาสตร์โครงสร้างเห็นว่า ความหมาย มีใช้สิ่งที่อยู่ภายนอกภาษา แต่เป็นความสัมพันธ์ภายในของภาษาเอง เลวี - สเตราส์ก็เห็นว่าความหมายของนิทานปรัมปรมีได้อยู่ภายนอกตัวนิทาน (เช่น นิทานเป็นเครื่องสะท้อนความสัมพันธ์ทางสังคม หรือความรู้สึก หรืออารมณ์ร่วมของคนในกลุ่มสังคมวัฒนธรรมนั้น) หากแต่อยู่ที่โครงสร้างของการประกอบขึ้นเป็นนิทานเรื่องหนึ่ง ๆ หรือกลุ่มหนึ่ง ๆ นั้นเอง อาจจะเป็นได้ว่า สำหรับเลวี - สเตราส์แล้วสาส์น หรือ message จากนิทานปรัมปราก็

คือคำถามและคำตอบว่ามนุษย์คิดอย่างไร

ก่อนที่จะกล่าวถึงการวิเคราะห์นิทานปรัมปราโดยละเอียดต่อไป เราอาจจะตั้งเป็นข้อสังเกตไว้ตรงนี้ว่า โครงสร้างที่เลวี - สเตราส์พยายามจะเสนออาจจะจะเป็นโครงสร้างของความคิด บางครั้งก็กล่าวว่าเป็นโครงสร้างของระบบประสาทของมนุษย์ (Levi - Strauss ; 1978 หน้า 7 - 8) แต่ไม่ว่าจะใช้คำว่าอะไรมาอธิบายเลวี - สเตราส์ก็ได้อ้างว่าเขาได้ค้นพบโครงสร้างนี้แล้วโดยสมบูรณ์ โครงสร้างอาจจะมีมาพร้อมกับมนุษย์ แต่มานุษยวิทยาโครงสร้างเพิ่งจะถือกำเนิดขึ้นมาพร้อม ๆ กับเลวี - สเตราส์หนทางไปสู่ความรู้เรื่องโครงสร้างนั้นยังห่างไกลอยู่มาก ถึงกระนั้น เลวี - สเตราส์ก็ทำงานด้วยความเข้าใจและความเชื่อว่าเป็นวิถีทางหนึ่งที่จะนำไปสู่ความเข้าใจ เรื่องความรู้และความคิดของมนุษย์ได้

3. การวิเคราะห์โครงสร้างของนิทานปรัมปรา

ตัวอย่างของการศึกษานิทานปรัมปราที่จะนำเสนอในส่วนนี้ ส่วนใหญ่มาจากบทความเรื่อง The Structural study of Myth (Levi - Strauss : 1963 หน้า 206 - 231) ซึ่งเป็นบทความที่อธิบายวิธีการของเขาไว้อย่างกระตัดรัดที่สุด

เลวี - สเตราส์ เริ่มด้วยการกล่าวถึงลักษณะเด่นของนิทานปรัมปราว่า เนื้อเรื่องของนิทานเหล่านี้มักจะเป็นสิ่งเกินจริง เป็นไปไม่ได้ กระทั่งก่อนกระแทก ขัดกับหลักความจริง แต่ก็น่าประหลาดที่เราพบนิทานที่มีลักษณะเช่นเดียวกันนี้แทบจะจากทุก ๆ ส่วนของโลก นอกจากนั้น ถึงแม้ว่านิทานจะอาศัยภาษาเป็นเครื่องถ่ายทอด แต่ภาษาของนิทานปรัมปราเป็นภาษาที่มีความพิเศษ เราจะสังเกตได้ว่าภาษาของนิทานทำให้เกิดลักษณะที่เลวี - สเตราส์เรียกว่า มีความเป็น historical และ ahistorical ในขณะเดียวกัน บางส่วนของนิทานทำให้รู้สึกว่ สิ่งที่เกิดขึ้นในอดีตเป็น

สิ่งเดียวกับที่กำลังเกิดขึ้นในปัจจุบัน อาจเรียกได้ว่า เป็นภาษาที่สร้างทั้งความเป็นอดีต ปัจจุบัน รวมทั้งอนาคตได้ในขณะเดียวกัน นอกจากนั้นข้อสังเกตอีกประการหนึ่งเกี่ยวกับนิทานปรัมปรา ก็คือว่า การเปลี่ยนนิทานเป็นสิ่งที่ทำได้ง่ายมาก (ในแง่ที่นิทานตรงกันข้ามกับกวีนิพนธ์ซึ่งเป็นสิ่งที่แปลยากที่สุด) ถึงแม้จะแปลผิด ๆ ถูก ๆ อย่างไร ก็ยังพอจับความได้เสนอทั้งนี้เพราะนิทานปรัมปราจะเสนอสิ่งที่ซ้ำ ๆ กันหลายต่อหลายครั้ง เพียงแต่อยู่ในรายละเอียดที่แตกต่างกัน ดังนั้นถึงจะแปลตกหล่นไปบ้าง ก็ยังพอจะปะติดปะต่อได้ ทั้งหมดนี้เป็นข้อสังเกตเบื้องต้นที่จะบอกว่านิทานปรัมปราเป็น “ ภาษา ” หรือ “ รหัส ” พิเศษ ซึ่งจำเป็นจะต้องมีการ “ อ่าน ” หรือ “ ถอดรหัส ” ด้วยวิธีการเฉพาะเช่นเดียวกัน

3.1 หน่วยย่อยที่สุดของนิทานปรัมปรา (Mytheme หรือ “ bundle of relations ”)

วิธีการอ่านของเลวี - สเตราส์ นั้น ถึงแม้จะอิงอยู่กับแม่แบบทางภาษาศาสตร์โครงสร้าง คือใช้ความคิดเรื่อง langue/parole หรือ structure/event เป็นหลักแต่ก็ต้องการเทคนิคเฉพาะที่ต่างจากเทคนิคภาษาศาสตร์ทั่วไป กล่าวคือสมมุติฐานหลักนั้นคล้ายคลึงกันคือ นิทานปรัมปราเป็นสิ่งที่ประกอบขึ้นด้วยหน่วยต่าง ๆ (constituent units) และจุดมุ่งหมาย คือการหากกฎเกณฑ์ของความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยเหล่านี้ แต่หน่วยที่นักภาษาศาสตร์ใช้ในการวิเคราะห์ซึ่งเป็นหน่วยเสียง เช่น phonemes, morphemes นั้น จะใช้ไม่ได้กับนิทานปรัมปรา เลวี - สเตราส์เสนอว่าหน่วยที่เล็กที่สุดของนิทาน เป็นหน่วยที่เรียกว่า mytheme ซึ่งอยู่ในระดับของประโยค ประโยคในที่นี้หมายถึง subject (หรือ term) กับ function เช่นเจ้าชายฆ่ายักษ์ เทวดารบกับมนุษย์ เป็นต้น แต่ละประโยคจะแสดงถึงความสัมพันธ์ หรือ relation อย่างใดอย่างหนึ่ง สิ่งที่สำคัญคือว่า mytheme มิใช่ประโยคใดประโยคหนึ่ง แต่เป็นสิ่งที่เลวี - สเตราส์ ใช้คำว่า bundle of relations คือกลุ่มหรือชุดประโยคซึ่งแสดงความสัมพันธ์แบบเดียวกัน

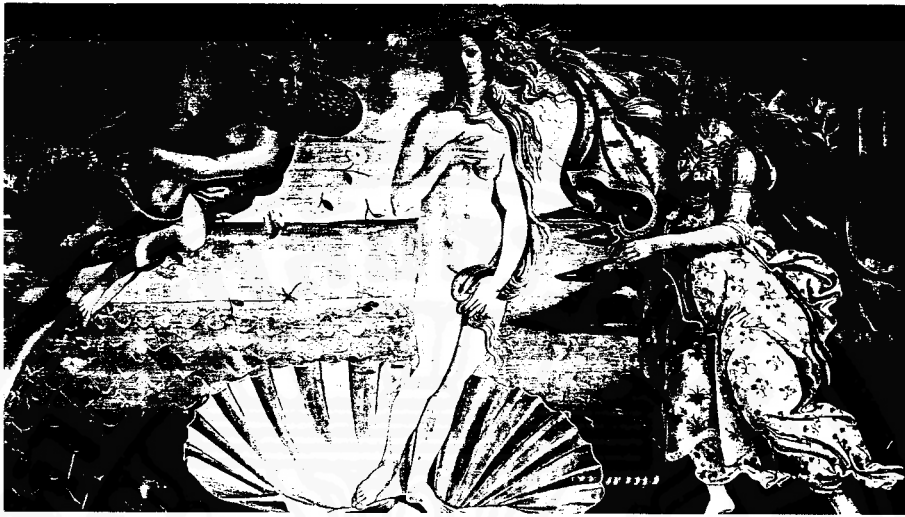
เลวี - สเตราส์กล่าวถึงวิธีการทำงานของเขาว่า เขาจะนำนิทานปรัมปราเรื่องหนึ่ง ๆ หรือสำนวนหนึ่ง ๆ มาเขียนแยกออกเป็นประโยค ๆ โดยพยายามย่อให้เป็นประโยคที่สั้นที่สุด การแยกประโยคนี้ไม่มีใครบอกได้ว่าจะแยกอย่างไรจึงจะเหมาะสม เลวี - สเตราส์เองก็กล่าวว่าจะต้องใช้วิธีลองผิดลองถูกไปก่อน หลังจากที่ยกเป็นประโยค ๆ แล้ว จึงค่อย ๆ เริ่มดูว่ามีความสัมพันธ์อะไรที่ซ้ำกันบ้างในระหว่างประโยคเหล่านี้ แล้วเริ่มนำมาจัดเป็นกลุ่มหรือชุด คือ mytheme หนึ่ง ๆ จากนั้นจึงจะเริ่มดูว่า mytheme ต่าง ๆ สัมพันธ์กันอย่างไร

วิธีหนึ่งที่จะเข้าใจการอ่านของเลวี - สเตราส์ คือเปรียบเทียบกับ การอ่านโนตวงดุริยางค์สากล การยกเอาดนตรีมาเปรียบเทียบกับนิทานปรัมปรานี้อาจจะไม่ใช่ว่าเรื่องบังเอิญเสียทีเดียว เลวี - สเตราส์เห็นว่าดนตรีและนิทานปรัมปรา มีความสัมพันธ์กันเป็นพิเศษ ใน Myth and Meaning

เขาตั้งข้อสังเกตว่าช่วงเวลาที่มีการคิดแบบ myth เริ่มจะหมดไปจากโลกตะวันตก เป็นระยะเดียวกับที่ดนตรีคลาสสิกของตะวันตกเริ่มจะเกิดขึ้น ดนตรีจึงอาจจะจะเป็นสิ่งที่มาแทนที่นิทานปรัมปรา ในบางส่วน นอกจากนั้นใน The Raw and The Cooked เลวี่ - สเตราส์ยังเรียบเรียงข้อเขียนของเขา ประหนึ่งว่าเป็นบทดนตรี ซึ่งเริ่มจากนิทานเรื่องหนึ่ง ที่เป็นเสมือนเพลงเพลงหนึ่ง แล้วมีการประสานเสียงกับนิทานหรือเพลงบทอื่น ๆ จนมีความซับซ้อนขึ้นเรื่อย ๆ

การเขียนโนตวดริยางค์สากลนั้นโนตหน้าหนึ่งจะประกอบด้วยบรรทัดห้าเส้น หลาย ๆ บรรทัดเรียงกันลงมา แต่ละบรรทัดมีโนตของเครื่องดนตรีชนิดต่าง ๆ ซึ่งจะต้องบรรเลงไปพร้อม ๆ กัน ฉะนั้นโนตตัวหนึ่ง ๆ ในบรรทัดหนึ่ง ๆ จะมีความสัมพันธ์กับโนตตัวอื่น ๆ ในสองมิติด้วยกัน คือ 1) มิติของ melody หรือท่วงทำนองซึ่งจะดำเนินไปเรื่อย ๆ ตามทำนองเพลง ต่อเนื่องไล่หลังกันตามลำดับเวลา 2) มิติของ harmony หรือเสียงประสาน คือเสียงหลาย ๆ เสียงที่เกิดในเวลาเดียวกัน หรืออาจจะเรียกได้ว่าชุดเดียวกันในเวลาหนึ่ง ๆ หากนำโนตดนตรีมาเทียบกับนิทาน เราก็อาจจะถือว่านิทานเรื่องหนึ่ง ๆ เป็นเสมือนโนตบรรทัดหนึ่ง ซึ่งมีเหตุการณ์เกิดติดต่อกันตามลำดับเวลาแต่หากเราดูความสัมพันธ์ระหว่างนิทานเรื่องต่าง ๆ จะเห็นว่า มีความสัมพันธ์ชุดเดียวกันที่ปรากฏอยู่ในเรื่องต่าง ๆ ทำนองเดียวกับชุดของเสียงหรือ harmony ความสัมพันธ์แบบ melody/harmony มีศัพท์อื่นที่ใช้เรียกแทนได้อีกคือ metonym/metaphor หรือ syntagmatic/paradigmatic ทั้งหมดนี้มีความหมายคล้ายคลึงกัน คือความสัมพันธ์แบบต่อเนื่องหรือติดต่อกัน (melody, metonym, syntagmatic) กับความสัมพันธ์แบบเป็นอุปมาอุปไมยของกันและกัน และสามารถแทนที่กันได้ (harmony, metaphor, paradigmatic) ความสัมพันธ์ทั้งสองด้านนี้จะเป็นกุญแจสำคัญในการเข้าใจ การศึกษานิทานของเลวี่ - สเตราส์

3.2 Oedipus : มนุษย์คืออะไร : ปริศนาที่ไร้คำตอบ

ตัวอย่างแรกที่เลวี - สเตราส์แสดงวิธีการวิเคราะห์ของเขา คือเทวดานานเรื่องอีดิปของกรีก ซึ่งมีเรื่องย่อดังต่อไปนี้⁸ (Leach : 1970 หน้า 78 - 79)

“ กษัตริย์ Laios และพระราชินี Jokaste ครองเมืองธีบส์ (Thebes) และให้กำเนิดบุตรชายคนหนึ่ง ซึ่งโหรทำนายว่าจะฆ่าพ่อ บุตรชายจึงถูกนำไปทิ้งบนยอดเขาและทำถูกดกอดติดดินด้วยหมุดเพื่อจะทิ้งไว้ให้ตาย แต่บุตรชายคือ Oidipus รอดชีวิตมาได้ต่อมา Oidipus พบกับบิดาคือ Laios ตรงทางแยกแห่งหนึ่งและเกิดวิวาทกัน Oidipus สังหาร Laios โดยไม่ทราบว่าเป็นบิดาของตนเอง เมืองธีบส์จึงขาดกษัตริย์ และ Kreon พี่ชายของ Jokaste รักษาเมืองไว้ ขณะนั้นเมืองธีบส์ถูกอสูรกายคือตัว Sphinx เบียดเบียน โดยมาดักจับคนอยู่ที่หน้าเมือง ใครผ่านมาจะต้องตอบปริศนาของตัว Sphinx ให้ได้ ถ้าตอบไม่ได้ก็จะถูกฆ่า Kreon จึงประกาศว่าใครตอบปริศนาได้ก็จะได้แต่งงานกับ Jokaste และครองเมืองธีบส์ Oidipus เป็นผู้ที่ตอบปริศนาได้ ซึ่งทำให้ตัว Sphinx ฆ่าตัวตาย Oidipus จึงได้ครองเมืองธีบส์และอยู่กินกับมารดาตนเอง ต่อมาเมื่อทราบความจริง Jokaste จึงฆ่าตัวตาย และ Oidipus แ่่งตาตนเองจนบอด เนรเทศตนเองออกจากเมืองและใช้ชีวิตเยี่ยงฤาษี

Oidipus มีบุตรกับ Jokaste 2 คน คือ Eteokles และ Polyneikes ทั้งสองจึงควรจะผลัดกันครองเมือง Eteokles ครองก่อนแต่ไม่ยอมลงจากตำแหน่ง Polyneikes จึงยกทัพมารบกับเมืองธีบส์ แต่ไม่สำเร็จและถูกฆ่าตาย Kreon ห้ามฝังศพ Polyneikes แต่ Antigone น้องสาว ฝ่าฝืนคำสั่งของลุงและจัดพิธีศพให้พี่ชาย ด้วยเหตุนี้ Antigone จึงถูกลงโทษประหารชีวิต ”

นิทานเรื่องอีดิปนี้เป็นเพียงช่วงหนึ่งในเทวดานานของกรีกซึ่งมีความยาวมากและที่จริงเลวี - สเตราส์จะอ้างถึงตอนต้นซึ่งเป็นเรื่องของ Kadmos และการสร้างเมืองธีบส์ไว้ด้วย จึงจะขอเล่าเรื่องย่อตรงส่วนนั้นไว้ก่อนด้วย (Leach : 1970 หน้า 71 - 72)

“เทพเจ้า Zeus ในร่างของ วัวป่าตัวผู้ ได้ล่อเอา Europe หญิงสาวผู้หนึ่งไปเป็นภรรยา Kadmos พี่ชายจึงออกติดตามเฝ้านางคืนมา Kadmos ได้รับคำบอกให้ตามวัวตัวเมียตัวหนึ่งไป และที่ใดที่วัวตัวนั้นหยุด Kadmos จะต้องสร้างเมืองธีบส์ โดยที่จะต้องสังหารวัวบูชาเทพเจ้า Athena ขณะที่ไปหาน้ำเพื่อนำมาประกอบพิธีบูชา Kadmos พบมังกรที่เฝ้าสระน้ำศักดิ์สิทธิ์ Kadmos จึงต่อสู้กับมังกรและสังหารมังกรหลังจากนั้นก็ได้นำหัวเขี้ยวมังกรลงบนพื้นดิน การทำเช่นนี้ทำให้มนุษย์ที่เรียกว่าพวก Spartoi เกิดขึ้นมาจากพื้นดิน พวกนี้สังหารกันเองแต่พวกที่เหลือรอดอยู่ช่วย Kadmos สร้างเมืองธีบส์ขึ้น และมีลูกหลานสืบมาจนถึง Laios ซึ่งเป็นบิดาของอีดิปัส ”

ดังที่ได้กล่าวแล้วว่าขั้นตอนการวิเคราะห์ของเลวี - สเตราส์ คือการจัดประโยคสั้น ๆ เข้าเป็นกลุ่มหรือ mythme ผลที่ได้จะมีลักษณะดังนี้ (Levi - Strauss : 1963 หน้า 214)

Cadmos seeks
his sister Eu-
rope, ravished
by Zeus

Cadmos kills
the dragon

The Spartoi kill
one another

Labdacos (Laios'
father) = lame (?)

Oedipus kills
his father,
Laios,

Laios (Oedipus' fa-
ther) = left - sided
(?)

Oedipus kills
the Sphinx

Oedipus = swollen-
foot (?)

Oedipus marries
his mother,
Jocasta

Eteocles kills
his brother,
Polynices

Antigone buries
her brother,
Polynices, de-
spite prohibition

สิ่งที่ได้จากตารางนี้เป็เพียงความหมายด้านหนึ่งของนิทานเรื่องนี้ ซึ่งถ้าสรุปรวบยอดก็อาจจะเรียกได้ว่าเป็นเครื่องมือที่พยายามจะไขปริศนาว่า มนุษย์เกิดมาจากอะไร มนุษย์เกิดจากพื้นดิน (นิทานเกี่ยวกับกำเนิดมนุษย์จำนวนมากเล่าว่ามนุษย์เกิดมาจากพื้นดินรวมทั้งเรื่อง แถน) หรือมนุษย์เกิดจากมนุษย์ด้วยกันเองคือเกิดจากพ่อแม่ ซึ่งเป็นข้อเท็จจริงที่รับรู้กันอยู่

ถ้าเราพิจารณาจากตารางข้างต้นก็จะเห็นว่าสองแถว (แถวในที่นี้อ่านจากบนมาล่าง) แรก เป็นสิ่งที่เกี่ยวกับการที่มนุษย์เกิดจากพ่อแม่ มีความสัมพันธ์ทางสายโลหิตกับพ่อแม่พี่น้อง ส่วนสองแถวหลังเป็นสิ่งที่เกี่ยวกับการที่มนุษย์ถือกำเนิดจากพื้นดิน หากพิจารณาย่อยลงไปอีก ก็จะพบว่าสองแถวแรกและสองแถวหลังนั้น ต่างก็แย้งกันเองอยู่ในตัว กล่าวคือแถวแรกเป็นความสัมพันธ์ทางสายโลหิตที่ผูกพันกันมาก (เช่นพี่ชายตามไปเพื่อแย่งน้องสาวกลับมา, ลูกสมสู่กับแม่, น้องเลี้ยงชีวิตจัดพิธีศพให้พี่) ส่วนแถวที่สองเป็นความไม่มีเชื้อในสายโลหิต (เช่นพี่น้องฆ่ากัน, ลูกฆ่าพ่อ, ลูกฆ่าหลาน) ส่วนสองแถวหลังที่ว่าแย้งกันนั้นก็คือ แถวที่สามเป็นการที่มนุษย์ปฏิเสธว่าพื้นดินคือต้นกำเนิดของตน (เช่นการฆ่าอสุรกายที่เกิดมาจากดิน) และแถวที่สี่เป็นการที่มนุษย์ยอมรับกำเนิดจากดินแดนของตน (ชื่อต่าง ๆ เช่น อีดิปัส, Laios, Labdocos แสดงถึงความสามารถที่จะยึดตัวตรงขึ้นได้ คล้ายกับอสุรกายในตำนานของชาติอื่น ๆ เช่นอเมริกันอินเดียน ซึ่งเมื่อเกิดจากดินจะเดินไม่ถนัดเหมือนกับมีความดึงดูดให้กลับไปสู่พื้นดินอีกเสมอ)

ที่กล่าวมานี้เป็นตัวอย่างคร่าว ๆ ของการแยก mytheme จากนิทานเรื่องอีดิปัส ซึ่งเลวี - สเตราส์มิได้อธิบายละเอียดมากนัก เขากล่าวเองว่าตัวอย่างที่แสดงให้เห็นมิใช่การสาธิต (demonstration) ของนักวิทยาศาสตร์ หากแต่เป็นเหมือนการที่พ่อค้าเร่พยายามจะอธิบายกลไกการทำงานของของเล่นชิ้นที่เขาต้องการจะขาย ด้วยวิธีที่สั้นที่สุด (Levi - Strauss : 1963 หน้า 213) ซึ่งก็ตรงกันที่เขาเคยเขียนไว้ที่อื่นว่า งานเขียนเขาเองก็มีลักษณะเหมือน myth อีกเรื่องหนึ่งด้วย ท่านผู้อ่านคงจะพอมองเห็นว่าลักษณะการเขียนของเขาสร้างปัญหาในการตีความและทำความเข้าใจมากพอสมควร

หลังจากที่ได้เสนอแถวทั้งสี่ หรือ mytheme ทั้งสี่แล้ว เลวี - สเตราส์กล่าวต่อไปว่า หากเราดูความสัมพันธ์ของทั้งสี่แถวแล้ว อาจจะมองได้ว่าแถวที่สี่นั้นเหมือนกับแถวที่หนึ่งคือเป็นการยอมรับไม่ว่าจะเป็นยอมรับกำเนิดจากมนุษย์หรือกำเนิดจากดิน อีกสองแถวเป็นการปฏิเสธ วิธีพูดของเลวี - สเตราส์คือ แถวที่สี่ต่อแถวที่สาม คือ แถวที่หนึ่งต่อแถวที่สอง (“ It follows that column four is to column three as column one is to column two. ” Levi - Strauss : 1963 หน้า 216) หรือพูดอีกอย่างหนึ่งอาจจะได้ว่า แถวที่สี่ต่อแถวที่สามเป็นอย่างไร แถวที่หนึ่งต่อแถวที่สองก็เป็นอย่างนั้น ซึ่งทำให้ความสัมพันธ์สองคู่ ที่ดูเป็นคนละเรื่องเกิดการเชื่อมโยงกันได้ เนื่องจากทั้งสองคู่เป็นความสัมพันธ์

ของความขัดแย้งกันในตัวเองเช่นเดียวกัน

เลวี - สเตราส์กล่าวว่า เมื่อเรามองในลักษณะนี้ ก็จะเริ่มเห็นได้ว่าความหมายของนิทานเรื่องอีดิปัส เป็นปริศนาที่เกิดในวัฒนธรรมของกรีก ซึ่งตำนานต่าง ๆ กล่าวว่ามนุษย์มีกำเนิดจากดิน แต่ว่าในขณะเดียวกันประสบการณ์ในชีวิตทำให้เห็นว่ามนุษย์เกิดมาจากพ่อแม่ต่างหาก นิทานไม่ได้มีขึ้นมาเพื่อที่จะให้คำตอบว่า มนุษย์มีกำเนิดมาจากอะไร แต่ให้ “logical - tool” ที่จะคิดเกี่ยวกับเรื่องนี้ คำอธิบายตรงนี้ของเลวี - สเตราส์ไม่ได้ให้ความกระจ่างเต็มที่ อาจจะเป็นไปได้ที่จะมีความหมายดังนี้

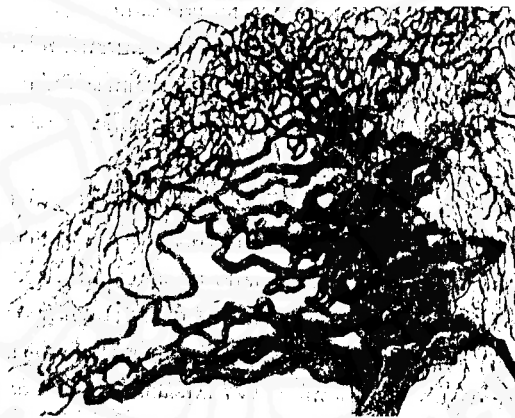
ในชีวิตจริง ชาวกรีกอาจจะประสบปัญหาว่า ทฤษฎีหรือจักรวาลวิทยากล่าวว่ามนุษย์มาจากดิน แต่ในประสบการณ์ชีวิตมนุษย์มาจากพ่อแม่ ทฤษฎีกับชีวิตจริงจะขัดกันหรือไม่ นิทานปรามปรายอาจจะไม่ได้ทำให้ความขัดกันนี้หายไปโดยการเฉลยว่าอย่างใดถูกอย่างใดผิด แต่อาจจะ

ทำให้มันอยู่ด้วยกันได้โดยการบอกว่ากำเนิดทั้งสองลักษณะนี้มีโครงสร้างที่เหมือนกันทั้งสองมี extreme possibilities (ซึ่งไม่อาจเกิดขึ้นจริง ๆ) ที่เหมือนกัน คือ possibilities ของการให้กำเนิดตัวเองและทำลายตัวเอง ในด้านที่ว่ามนุษย์เกิดจากพ่อแม่ การให้กำเนิดตัวเองแสดงออกโดยแถวที่ 1 เช่นการที่ลูกสมกับแม่ อาจจะถือได้ว่าเป็นการให้กำเนิดตัวเองถ้าถือว่าลูกมาจากแม่ ส่วนการทำลายตัวเองแสดงออกโดยแถวที่ 2 เช่นการที่ลูกฆ่าพ่อแม่ถือได้ว่าเป็นการฆ่าตัวเองถ้าถือว่าลูกมาจากพ่อ ในด้านที่ว่ามนุษย์เกิดมาจากดินก็เช่นเดียวกัน คือมีความเป็นไปได้ที่จะให้กำเนิดตนเองและทำลายตนเอง ให้กำเนิดตนเองก็คือมนุษย์มาจากดินและยังคงความเป็นดินซึ่งแสดงออกโดยแถวที่ 4 และทำลายตนเองก็คือการทำลายพวกอสุรกายต่าง ๆ ซึ่งเป็นเนื้อดินเดียวกันกับมนุษย์ ในแถวที่ 3 ฉะนั้นอาจจะเรียกแถวทั้ง 4 ว่าเป็นที่สุดของความเป็นไปได้ ซึ่งเป็นสิ่งที่อยู่นอกเหนือประสบการณ์ชีวิต แต่เกิดขึ้นได้ในความคิด นิทานแสดงให้เห็นว่า คำถามว่า มนุษย์มาจากดินหรือไม่

และมนุษย์มาจากพ่อแม่หรือไม่ มีความเป็นที่สุดของความเป็นไปได้ที่มีลักษณะสองขั้วเหมือนกัน ทั้งสองคำถาม การทำเช่นนี้ ไม่ได้หมายความว่าเราจะได้รับคำตอบว่ามนุษย์เกิดจากธรรมชาติ หรือเกิดจากมนุษย์ด้วยกันเองแน่ แต่ทำให้เห็นว่าปัญหาที่ดูจะขัดกันอย่างมากขึ้น มีอะไรบางอย่าง ร่วมกันอยู่ การทำเช่นนี้ เป็นวิธีการที่ชนดั้งเดิมทำให้ปริศนาหรือปัญหานั้นสลายไป เป็นวิธีที่มีได้ ให้คำตอบโดยตรง แต่ชี้ให้เห็นความจริงว่าปัญหาถูกสร้างขึ้นมาอย่างไร

เลวี - สเตราส์ได้เสนอการวิเคราะห์นิทานอีติปัสโดยละเอียดไว้แต่เพียงเท่านี้ แต่ได้ให้ความเห็นเพิ่มเติมว่า การที่จะทำให้สมบูรณ์นั้น เราจะต้องนำนิทานเรื่องนี้หลาย ๆ ส่วนมาวิเคราะห์ เปรียบเทียบร่วมกัน เขาเห็นว่าวิธีการของเขาช่วยขจัดปัญหาประการหนึ่งที่มีมักจะพบในการศึกษา mythology เปรียบเทียบ คือการที่จะต้องตัดสินใจว่าส่วนใดเป็นส่วนที่จริงกว่า หรือเก่ากว่า สำหรับเลวี - สเตราส์แล้วทุก ๆ ส่วนนั้นมีคุณค่าเท่าเทียมกัน และสามารถจะเป็นเสมือนกระจก

หลาย ๆ บานที่วางในมุมต่าง ๆ กันของห้อง ซึ่งจะทำให้เราเห็นภาพของสิ่งต่าง ๆ ในห้องชัดเจน ยิ่งขึ้น นอกจากนั้นการที่เหตุการณ์บางอย่างเกิดในบางสำนวนและไม่เกิดในบางสำนวนนั้น ไม่ เป็นปัญหาในการวิเคราะห์ของเขา และสามารถนำมาใส่เพิ่มเติมใน mytheme เดิมที่มีอยู่แล้ว หรืออาจจะเกิด mytheme ใหม่ก็ได้

การวิเคราะห์เรื่องอีติปัสเป็นเพียงตัวอย่างเล็ก ๆ ที่แสดงวิธีการทางโครงสร้างแบบของ เลวี - สเตราส์สิ่งที่เราได้จากสิ่งที่เราได้จากเรื่องนี้คงจะเป็นเพียงเค้าโครงสร้างบางอย่างในกระบวนกรคิดของเลวี - สเตราส์ ในงานชิ้นใหญ่อื่น ๆ ที่เขาศึกษานิทานปรัมปรา (คือใน Mythologiques) และเลวี - สเตราส์ได้คิดค้นหาเทคนิคต่าง ๆ อีกหลายอย่าง ที่สำคัญคือความคิดเรื่องการแปลงรูป (transformation) และการสร้างความเชื่อมโยง (mediation) ซึ่งคงไม่สามารถกล่าวอย่างละเอียดได้ในที่นี้ แต่อาจจะสรุปโดยสังเขปได้ว่าการแปลงรูปหมายถึงกระบวนการที่ความ สัมพันธ์ระหว่างของประเภทหนึ่ง ได้รับการแปรรูปหรือเสนอใหม่เป็นความสัมพันธ์ระหว่างของ

ประเภทอื่น ส่วนตัวเชื่อมโยง (mediator) นั้น มักจะเป็นสิ่งที่มีความกำกวม มีความขัดแย้งในตัวเอง และทำหน้าที่เป็นจุดบรรจบของสิ่งที่ตรงกันข้ามกัน ตัวอย่างจากนิทานอินเดียในอเมริกาได้หลาย ๆ เรื่อง คือความสัมพันธ์หรือความตรงกันข้ามระหว่างชีวิตกับความตาย อาจถูกถ่ายทอดเป็นความสัมพันธ์ระหว่างการเพาะปลูก - การล่าสัตว์ - การสงคราม และต่อไปอาจถูกแทนที่ด้วยความสัมพันธ์ระหว่างสัตว์กินพืช - สัตว์ที่กินของเน่าเปื่อย - สัตว์ที่ล่าสัตว์อื่น จะสังเกตได้ว่า ในขณะที่ชีวิต - ความตายเป็นความสัมพันธ์ที่มีเพียงสองขั้ว และดูเป็นของคนละประเภทที่อยู่ห่างไกลกันนั้น การเพาะปลูก - การล่าสัตว์ - การสงครามเสนอของขึ้นมาสามประเภทแทนที่จะเป็นสอง การล่าสัตว์ซึ่งอยู่กึ่งกลางนั้น ในด้านหนึ่งเป็นกิจกรรมที่ทำการยังชีพและจัดได้ว่าอยู่ประเภทเดียวกับการเพาะปลูก และโดยรวมแล้วอาจจัดได้ว่าอยู่ข้างเดียวกับชีวิต แต่ในขณะเดียวกัน การล่าสัตว์ก็เป็นการทำลายชีวิต ซึ่งทำให้จัดอยู่ในประเภทเดียวกับการสงครามและความตายได้ ในทำนองเดียวกัน สัตว์ที่กินของเน่าเปื่อย (คือกินซากศพที่ถูกสัตว์อื่นล่าทิ้งไว้) เป็นสัตว์ที่กำกวม คือไม่ล่าสัตว์อื่น ฉะนั้นอยู่ข้างเดียวกับสัตว์กินพืชได้ แต่ในขณะเดียวกันก็กินเนื้อสัตว์ซึ่งทำให้จัดอยู่ข้างเดียวกับสัตว์ที่ล่าสัตว์อื่นได้ด้วย การอาศัยการล่าสัตว์ กับสัตว์ที่กินของเน่าเปื่อย ซึ่งเป็นกิจกรรมและสัตว์ในชีวิตประจำวันมาเป็น mediator ที่สามารถบรรจุหลักการที่มีความตรงข้ามกันไว้ในตัวเองได้ เป็นตัวอย่างของการใช้ Logic of the concrete แบบหนึ่งของชนดั้งเดิม การใช้ความคิดเรื่องตัวเชื่อมโยง หรือ mediator นี้ ทำให้เลวี - สเตราส์สามารถอธิบายเหตุการณ์บางอย่างในนิทานบางกลุ่มได้ ยกตัวอย่างเช่นในหลาย ๆ เรื่อง ตัว coyote หรือสุนัขป่าที่กินซากสัตว์เป็นอาหาร สามารถกลายร่างเป็นเทพแห่งหมอก กลับไปกลับมาได้ คำอธิบายคือสุนัข coyote กับหมอกทำหน้าที่เป็นตัวเชื่อมโยงด้วยกันทั้งคู่ สุนัขเป็นสัตว์ที่กินของเน่าเปื่อยดังที่กล่าวแล้ว ส่วนหมอกเป็นสิ่งที่ลอยอยู่ระหว่างท้องฟ้ากับพื้นดินทำให้เส้นแบ่งระหว่างฟ้ากับดินลบลบกันไป ทั้งสองเป็นสิ่งที่เหมือนกันจึงเปลี่ยนร่างกลับไปได้ ทั้งหมดนี้เป็นเพียงตัวอย่างส่วนน้อย ใน Mythologiques เลวี - สเตราส์ได้พยายามชี้ให้เห็นว่าสรรพสิ่งต่าง ๆ ในธรรมชาติล้วนถูกนำมาเป็นเครื่องมือทางความคิดทั้งนั้น ไม่ว่าจะเป็นสัตว์ต่าง ๆ (คน, นก สัตว์เลื้อยคลาน, แมลง ฯลฯ) อาหาร (ของดิบ, ของสุก, ของเน่าเปื่อย), กลิ่น (หอม,เหม็น), รส (หวาน,เปรี้ยว) ฯลฯ ในท้ายที่สุดแล้วการวิเคราะห์ของเลวี - สเตราส์จะไม่ให้คำตอบว่า นิทานแต่ละเรื่องแต่ละกลุ่มนั้นเล่าอะไร แต่จะได้คำตอบว่าชนดั้งเดิมมีหลักในการคิดโดยอาศัยสรรพสิ่งต่าง ๆ ในนิทานเป็นเครื่องมืออย่างไร หลักและกระบวนการคิดนี้คือโครงสร้างของนิทาน

คงไม่เป็นที่น่าแปลกใจว่างานของเลวี - สเตราส์ได้รับการโต้แย้ง วิพากษ์วิจารณ์อย่างมากจากหลาย ๆ กลุ่ม อาทิกลุ่มที่ศึกษาเทวดานานของตะวันตก (ดู Kirk 1970) ซึ่งเห็นว่าเลวี - สเตราส์

ตีความตำนานอย่างเข้าข้างตนเอง ขาดความรอบรู้ในประวัติศาสตร์ของตำนานที่นำมาใช้กลุ่ม นักมานุษยวิทยาเอง (ดูเช่น Leach (ed.) 1967, Harris 1968) มักจะตำหนิวิธีวิทยาและความไม่รัดกุมของการวิเคราะห์ แต่นักมานุษยวิทยาบางกลุ่ม (ดู Boon 1982, Leach 1966, Needham 1973) ก็ได้รับอิทธิพลอย่างมากจากเลวี - สเตราส์ และบางคน (Ortner 1984) เห็นว่าเลวี - สเตราส์ได้สร้างกระบวนการความคิดที่มีความริเริ่มสูงสุดทางมานุษยวิทยาในศตวรรษที่ 20 ท่ามกลางความยุ่งยากซับซ้อนของความคิด ความคลุมเครือของภาษา และความไม่เคร่งครัดในขั้นตอนต่าง ๆ ของการวิเคราะห์ ผู้เขียนเห็นว่าเลวี - สเตราส์จะมีความคิดที่เสมอดันเสมอปลายพอสมควรในการมุ่งที่จะค้นหา “ โครงสร้าง ” จากสิ่งที่ดูอย่างผิวเผินแล้วคล้ายจะปราศจากระเบียบและความสมเหตุสมผลใด ๆ ทั้งสิ้น เช่นนิทาน นอกจากผลงานจำนวนมากซึ่งเป็นการเปิดแนวทางในการศึกษานิทานและปรากฏการณ์ทางวัฒนธรรมอื่น ๆ ในแง่มุมใหม่แล้ว มรดกที่สำคัญต่อวงการมานุษยวิทยาน่าจะเป็นทัศนคติที่อ่อนน้อมต่อชนดั้งเดิมในฐานะมนุษย์ผู้ด้อยไปด้วยสติปัญญา มีความชาญฉลาดในการใช้สติปัญญาขบปัญหาของการมีชีวิตอยู่ของพวกเขา อย่างเสมอหรือยิ่งไปกว่านักมานุษยวิทยาที่กำลังพยายามจะศึกษาพวกเขาอยู่ ทัศนะเช่นนี้จะคงงอกเงยไปหรือไม่อาจไม่มีผู้ใคร่รู้ได้ แต่ก็เป็แรงผลักดันสำคัญในการเกิดงานวิเคราะห์ปรากฏการณ์ทางวัฒนธรรมในแง่โครงสร้าง นับตั้งแต่ทศวรรษ 1960 เป็นต้นมา

เจ้าพนักงานหอสมุด

หมายเหตุ

1. รายละเอียดประวัติชีวิตของเลวี - สเตราส์ และปีที่พิมพ์งานชิ้นต่าง ๆ จนถึง ค.ศ. 1968 จะดูได้จาก Leach, E., 1970.
2. คำว่า totem มาจากภาษา Ojibwa ซึ่งเป็นภาษาของชาวอินเดียนในอเมริกาเหนือ คำภาษา Ojibwa คือ ototeman มีความหมายทำนองว่า “ เขาเป็นญาติของฉัน ” (Levi - Strauss 1963 หน้า 86)
3. โปรดดูคำอธิบายความหมายของคำว่า The Savage Mind ในหมายเหตุที่ 3 ในภาคผนวกที่ 1 ท้ายบทความนี้
4. ดูจาก Collins English Dictionary 1979
5. Malinowski (1948) กล่าวถึง myth ว่า “ is not merely a story told but a reality lived ” (หน้า 100) หรือ “ a narrative resurrection of a primeval reality ” (หน้า 101)
6. Leach เห็นว่าความคิด binary logic ชนิดที่มีอิทธิพลต่อเลวี - สเตราส์ และเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ ปัจจุบันมาจากนักคณิตศาสตร์ เช่น Lewis Carroll (Leach 1970 หน้า 65)
7. ตัวอย่างเช่น ชื่อหนังสือ The Savage Mind ซึ่งแปลมาจากคำว่า La Pensee Sauvage ในภาษาฝรั่งเศส คำในภาษาฝรั่งเศสมีความหมายได้สองอย่าง คือดอกไม้ป่าชนิดหนึ่ง หรือ ความคิดในสภาพธรรมชาติ ความหมายทั้งสองเกี่ยวข้องกับเนื้อหาของหนังสือซึ่งอธิบายถึงกระบวนการคิดของชนดั้งเดิม ที่อาศัยสิ่งที่เป็นรูปธรรมต่าง ๆ ในธรรมชาติ มาเป็นเครื่องมือแสดงออกถึงความคิดที่ปัจจุบันเราอาจจะแสดงออกด้วยสัญลักษณ์ทางตรรก ดังนั้นชื่อเรื่องเองจึงเป็นตัวอย่างของวิธีคิด ที่กล่าวถึงในหนังสือได้อย่างคมคายและงดงาม
8. ตัวสะกดชื่อตัวละครในฉบับของ Leach กับของ Levi - Strauss ต่างกันเล็กน้อยในที่ที่อ้างจาก Leach ใช้ตัวสะกดตามแบบ Leach ที่เหลือสะกดตามแบบของ Levi - Strauss

บรรณานุกรม

- Boon, James 1982 **Other Tribes, Other Scribes : Symbolic Anthropology in the Comparative Study of Cultures Histories, Religions and Texts.** New York : Cambridge University Press.
- Harris, Marvin 1968 **The Rise of Anthropological Theory : A History of Theories of Culture.** New York : Thomas Y. Crowell Company.
- Kirk, G.S. 1970 **Myth : Its Functions in Ancient and Other Cultures.** Cambridge : Cambridge University Press.
- Leach, Edmund 1966 **Rethinking Anthropology.** London School of Economics. Monographs on Social Anthropology, No. 22. New York : Humanity Press.
- Leach, Edmund (ed.) 1967. **The Structural Study of Myth and Totemism.** London : Tavistock Publications.
- Leach, Edmund 1970 **Levi - Strauss,** London : Fontana.
- Levi - Strauss, Claude 1963 **Totemism,** Beacon Press.
- Levi - Strauss, Claude 1963 **Structural Anthropology,** Harmondsworth : Penguin Books Ltd.
- Levi - Strauss, Claude 1969 **The Raw and the Cooked : Introduction to a Science of Mythology : I,** London : Jonathan Cape.
- Levi - Strauss, Claude 1978 **Myth and Meaning,** London : Routledge & Kegan Paul.
- Malinowski, B. 1948 **Magic, Science, Religion and Other Essays,** USA : Doubleday Anchor Books.
- Needham, Rodney (ed.) 1973 **Right and Left : Essays on Dual Symbolic Classification.** Chicago: University of Chicago Press.
- Ortner, Sherry 1984 " Theory in Anthropology since the Sixties " in **Comparative Studies in Society- and History vol. 26 number 1, January 1984.**
- Poole, Roger 1969 Introduction ใน Claude Levi - Strauss, 1963 **Totemism,** Beacon Press.

ภาคผนวกที่ 1

“ Primitive ” Thinking and The “ Civilized ” Mind ของ โคลด

เลวี - สเตราส์ จากหนังสือ Myth and Meaning

วิธีการคิดของชนที่เรามักจะเรียกกันอย่างผิด ๆ ว่า “ primitive ” หรือชน “ ดั้งเดิม ” นั้น ได้เคยมีการตีความกันออกไปอย่างเป็นสองแนว ซึ่งข้าพเจ้าเห็นว่าผิดพลาดพอ ๆ กันทั้งคู่ (ข้าพเจ้าขอเสริมว่าเราน่าจะเรียกชนเหล่านี้ว่า ชนที่ไม่มีตัวอักษรมากกว่า เพราะนั่นคือปัจจัยที่แบ่งแยกพวกเขาออกจากเราอย่างจริงจัง) แนวแรกเห็นว่าความคิดแบบนี้ออกจะมีคุณภาพที่ด้อยหรือต่ำกว่า ในวิชามานุษยวิทยาปัจจุบันตัวอย่างของแนวนี้ที่นึกได้ทันทีคืองานของมาลินอฟสกี ข้าพเจ้าขอพูดก่อนว่าข้าพเจ้ามีความเคารพในท่านผู้นี้อย่างยิ่งและเห็นว่าท่านเป็นนักมานุษยวิทยาที่ยิ่งใหญ่คนหนึ่ง และข้าพเจ้าก็ไม่ได้ดูแคลนคุณูปการของท่านแต่อย่างใด แต่อย่างไรก็ตามความรู้สึกจากงานของมาลินอฟสกีก็คือว่า ความคิดของชนที่ท่านศึกษารวมทั้งความคิดของชนที่ไม่มีตัวอักษรโดยทั่ว ๆ ไปซึ่งเป็นสิ่งที่นักมานุษยวิทยาศึกษานั้น เป็นสิ่งที่ถูกกำหนดโดยความจำเป็นพื้นฐานของชีวิต ฉะนั้นหากเราทราบว่าชนกลุ่มหนึ่งไม่ว่าจะเป็นกลุ่มใด มีชีวิตที่ถูกกำหนดโดยสิ่งจำเป็นขั้นพื้นฐานต่าง ๆ สำหรับที่จะมีชีวิตอยู่รอด เช่น หาอาหาร ประทั้งชีวิต สนองความต้องการทางเพศ และอื่น ๆ เราก็จะสามารถอธิบายถึงสถาบันทางสังคมของพวกเขา ความเชื่อถือของพวกเขา ตำนานต่าง ๆ ของเขา และสิ่งอื่น ๆ ในทำนองเดียวกันได้ ความเข้าใจซึ่งแพร่หลายมากในทางมานุษยวิทยานี้ เรียกกันทั่วไปว่าแนวทางที่นิยม (functionalism) ¹

แนวทางอีกแนวหนึ่ง ไม่ได้เห็นว่าความคิดของชนเหล่านี้ด้อยกว่าเสียทีเดียว หากเป็นความคิดอีกชนิดหนึ่งที่ใช้หลักการคิดที่ต่างออกไปโดยสิ้นเชิง แนวทางนี้เห็นได้จากงานของ เลวี - บรูล (Levy - Bruhl) ซึ่งเห็นว่าความแตกต่างพื้นฐานระหว่างความคิด “ ดั้งเดิม ” (โปรดสังเกตว่าข้าพ-

เจ้าใช้คำว่า “ดั้งเดิม” ในเครื่องหมายคำพูดเสมอ) กับความคิดสมัยใหม่ ก็คือว่า อย่างแรกเป็นความคิดที่ถูกกำหนดโดยอารมณ์ความรู้สึกและสิ่งที่หยั่งถึงด้วยพลังลึกลับเท่านั้น ฉะนั้นขณะที่มโนทัศน์ของมาลินอฟสกีเป็นมโนทัศน์แบบบรรทัดประโยชน์นิยม (utilitarian conception - คือมีประโยชน์เพื่อสนองตอบความจำเป็นพื้นฐานในการมีชีวิตอยู่ - ผู้แปล) อีกมโนทัศน์หนึ่งเป็นมโนทัศน์เชิงอารมณ์ความรู้สึก (emotional or affective conception คือถือความรู้สึกอยู่เหนือกว่าเหตุผล - ผู้แปล) สิ่งที่ข้าพเจ้าพยายามจะย้ำก็คือว่าที่จริงแล้วความคิดของชนที่ไม่มีการเขียนหนังสือ นั้น เป็นความคิดที่ทั้งปราศจากการหวังผล² ซึ่งเป็นการแย้งมาลินอฟสกี และในขณะเดียวกันก็เป็นเรื่องของการใช้สติปัญญา ซึ่งจะเป็นการแย้งเลวี - บรูล

สิ่งที่ข้าพเจ้าพยายามจะชี้ให้เห็นในหนังสือเช่น Totemism และ The Savage Mind³ ก็คือว่า ชนที่เราจะคิดว่าต้องสยบอยู่ภายใต้ความจำเป็นที่จะไม่อดตาย และเพียงมีชีวิตรอดในสภาพแวดล้อมทางวัตถุที่แร้นแค้นอย่างเหลือเกินนั้น มีความสามารถอย่างเต็มที่ในการที่จะคิดอย่างปราศจากการหวังผล กล่าวคือพวกเขาจะรู้สึกถูกโน้มน้าวด้วยความต้องการหรือความปรารถนาที่จะเข้าใจในโลกที่อยู่รอบ ๆ ตัวเขา เข้าใจถึงธรรมชาติของโลก และสังคมของพวกเขา และเพื่อที่จะบรรลุเป้าหมายดังกล่าวพวกเขาก็ทำได้โดยอาศัยเครื่องมือทางสติปัญญาเช่นเดียวกับที่นักปรัชญาหรือในบางระดับก็เช่นเดียวกับที่นักวิทยาศาสตร์สามารถใช้และพึงใช้

นี่คือสมมุติฐานพื้นฐานของข้าพเจ้า

ในเบื้องต้นนี้ข้าพเจ้าต้องการขอจัดความเข้าใจผิดประการหนึ่งก่อน การกล่าวว่าวิธีการคิดวิธีหนึ่งเป็นสิ่งที่ไม่หวังผลประโยชน์ หากแต่เป็นวิธีการคิดที่ใช้สติปัญญานั้น มิได้หมายความว่าวิธีคิดนั้นจะเป็นสิ่งเดียวกับวิธีคิดแบบวิทยาศาสตร์ แน่หนอนว่ามันยังคงเป็นสิ่งที่ต่างกัน และในบางแง่อาจจะด้อยกว่าด้วย ความแตกต่างมีอยู่เนื่องจากว่า จุดประสงค์ของความคิดแบบนั้นคือการบรรลุถึงความเข้าใจทั่วไปว่าด้วยจักรวาลด้วยหนทางลัดที่สุดและไม่เพียงแต่ต้องการเข้าใจทั่วไปเท่านั้น แต่ต้องการเข้าใจอย่างสมบูรณ์ด้วย (Total Understanding) ซึ่งหมายถึงว่าเป็นวิธีคิดที่มีนัยว่าหากไม่เข้าใจทั้งหมดก็จะไม่สามารถเข้าใจส่วนหนึ่งส่วนใดได้ นี่เป็นสิ่งที่

ขัดแย้งกับวิธีการคิดแบบวิทยาศาสตร์ ซึ่งดำเนินไปตามขั้นตอนทีละขั้นคือ พยายามจะอธิบายปรากฏการณ์ในขอบเขตจำกัดมาก ๆ ก่อนที่จะอธิบายต่อไปยังปรากฏการณ์ชนิดอื่น ๆ ดังที่เดการ์ต (Descartes) ได้กล่าวไว้ว่า การคิดแบบวิทยาศาสตร์พยายามที่จะแบ่งแยกความยากออกเป็นส่วนต่าง ๆ หลาย ๆ ส่วนเท่าที่จำเป็นเพื่อที่จะไขปัญหาของมัน

ดังนั้น ความทะเยอทะยานที่จะรู้โดยครอบคลุมสมบูรณ์ของ Savage Mind เป็นสิ่งที่แตกต่างจากกระบวนการคิดแบบวิทยาศาสตร์ ความแตกต่างที่สำคัญแน่นอนก็คือความทะเยอทะยานนี้มิได้ประสบความสำเร็จ การคิดแบบวิทยาศาสตร์ทำให้เราสามารถที่จะเป็นนายควบคุมธรรมชาติได้ ในขณะที่ตำนานไม่สามารถที่จะเพิ่มพลังทางวัตถุแก่นมนุษย์เพื่ออยู่เหนือสิ่งแวดล้อมได้สำเร็จ อย่างไรก็ตามสิ่งสำคัญยิ่งคือมันทำให้มนุษย์เกิดมายาภาพ (illusion) ว่าเราสามารถเข้าใจจักรวาล และเราได้เข้าใจจักรวาลนี้แล้วจริง ๆ แน่นอนนี้เป็นเพียงมายาภาพเท่านั้น

อย่างไรก็ตาม เราควรจะสังเกตไว้ว่าในฐานะนักคิดแบบวิทยาศาสตร์ เราใช้พลังงานทางปัญญาของเราอย่างจำกัดมากทีเดียว เราใช้สิ่งที่จำเป็นสำหรับอาชีพของเราหรืองานของเรา หรือสำหรับสถานการณ์เฉพาะที่เรากำลังสนใจอยู่ในขณะใดขณะหนึ่ง ฉะนั้นถ้าใครสักคนสนใจศึกษาว่าระบบตำนานหรือเครือญาติทำงานอย่างไรโดยใช้เวลาถึงยี่สิบปีหรือมากกว่านั้น เขาก็จะใช้พลังทางปัญญาของเราแต่เฉพาะส่วนนั้น แต่เราไม่สามารถเรียกร้องให้แต่ละคนสนใจตรงกันในเรื่องเดียวกัน ฉะนั้นเราแต่ละคนก็จะใช้พลังทางปัญญาแต่เพียงบางส่วนสำหรับใช้ในสิ่งที่จำเป็นหรือสิ่งที่ทำให้เราสนใจ

ในปัจจุบัน เราใช้ความสามารถทางสติปัญญาของเราทั้งน้อยและมากกว่าในอดีต และก็ยังมิใช่ความสามารถทางสติปัญญาชนิดเดียวกันทีเดียวด้วย ยกตัวอย่างเช่นในปัจจุบันเราใช้การรับรู้ด้วยประสาทสัมผัสน้อยกว่าเดิม เมื่อข้าพเจ้าเขียนหนังสือ Mythologique (บทนำสู่ศาสตร์แห่งตำนาน) เล่มแรก ข้าพเจ้าเผชิญกับปัญหาซึ่งดูมีดมนยิ่งสำหรับตัวเอง คือดูเหมือนว่ามีเผ่าที่สามารถจะมองเห็นดาวพระศุกรีได้ในเวลากลางวัน แสง ๆ ซึ่งสำหรับข้าพเจ้าแล้วเป็นสิ่งที่เหลือเชื่อและเป็นไปไม่ได้เอาเลย

ข้าพเจ้าได้ถามปัญหานี้กับนักดาราศาสตร์อาชีพ และพวกเขาตอบว่าแน่นอนที่เราไม่สามารถทำได้ แต่ถึงกระนั้นเมื่อเราทราบปริมาณของแสงที่เปล่งออกจากดาวพระศุกรีในเวลากลางวันแสด ๆ ก็ไม่ถึงกับเป็นไปได้ที่คนบางพวกอาจจะเห็นได้ หลังจากนั้นข้าพเจ้าได้อ่านตำราโบราณทางการเดินเรือของคนในอารยธรรมของเราเอง และดูเหมือนว่ากลาสีเรือโบราณสามารถจะมองเห็นดาวดวงนั้นได้ในเวลากลางวันแสด ๆ อย่างชัดเจน เราเองก็อาจจะยังคงทำเช่นนั้นได้หากเราเคยฝึกตาของเรามา

ความรู้ของเราเกี่ยวกับพืชและสัตว์ก็เข้าลักษณะเดียวกัน ชนที่ไม่มีตัวอักษร จะมีความรู้เกี่ยวกับสภาพแวดล้อมและทรัพยากรของเขาอย่างละเอียดแม่นยำจนน่าอัศจรรย์ใจ เราได้สูญเสียสิ่งเหล่านี้ไปหมดแล้ว แต่ที่เราไม่ได้สูญเสียมันไปโดยไม่ได้อะไรตอบแทนมา ปัจจุบันเรามีความสามารถที่จะขบถยนต์โดยไม่ถูกชนในขณะใดขณะหนึ่งหรือในเวลายืนเราก็จะเปิดโทรทัศน์หรือวิทยุ นี่เป็นการฝึกฝนความสามารถทางสติปัญญา ซึ่งชน “ดั้งเดิม” ไม่มีเพราะพวกเขาไม่จำเป็นต้องมี ข้าพเจ้ารู้สึกด้วยศักยภาพที่เขามีอยู่ เขาน่าจะสามารถเปลี่ยนคุณภาพของความคิดของพวกเขาได้ แต่นั่นก็มีใช้สิ่งที่จำเป็นอะไรต่อลักษณะชีวิตของพวกเขาหรือต่อความสัมพันธ์ที่เขามีต่อธรรมชาติ เราไม่สามารถพัฒนาความสามารถทางสติปัญญาที่มนุษย์มีอยู่ทุก ๆ ด้านไปพร้อม ๆ กัน เราสามารถจะใช้เพียงส่วนเล็ก ๆ ส่วนหนึ่ง ซึ่งก็จะไม่เหมือนกันในแต่ละวัฒนธรรม

ข้อสรุปหนึ่งในบรรดาข้อสรุปต่าง ๆ ที่มีการค้นคว้ากันทางมานุษยวิทยาอาจจะเห็นว่า หากตัดเรื่องความแตกต่างทางวัฒนธรรมระหว่างมนุษย์กลุ่มต่าง ๆ ออกไปแล้ว ความคิดของมนุษย์ (the human mind) ในทุก ๆ ที่จะเป็นสิ่งเดียวกันและมีความสามารถเหมือน ๆ กัน ข้าพเจ้าคิดว่าเป็นสิ่งที่ยอมรับกันทั่วไป

ข้าพเจ้าไม่คิดว่า วัฒนธรรมต่าง ๆ ได้พยายามที่จะแยกตนเองให้ต่างออกจากวัฒนธรรมอื่น อย่างเป็นระบบหรืออย่างมีขั้นตอนที่ชัดเจน สภาพความจริงที่เกิดขึ้นคือว่าภายในเวลาหลายแสนปีที่ผ่านมา มีมนุษย์จำนวนไม่มากนักบนโลกนี้และอยู่แยกกันเป็นกลุ่มเล็ก ๆ ฉะนั้นจึงเป็นเรื่องธรรมดาที่พวกเขาจะพัฒนาลักษณะของตนเองขึ้นมาและเริ่มจะแตกต่าง

ออกจากกัน สิ่งนี้มิได้เกิดขึ้นอย่างจงใจ แต่เป็นเพียงผลของเงื่อนไขต่าง ๆ ที่มีอยู่มาเป็นเวลานานแสนนาน

ข้าพเจ้าไม่ยากให้ท่านได้ความคิดไปว่าเป็นสิ่งที่เป็นภัยอันตราย และความแตกต่างเหล่านี้ควรจะถูกลบล้างไป ที่จริงความแตกต่างเป็นสิ่งที่ทำให้เกิดความงอกงาม และความแตกต่างเท่านั้นที่จะก่อให้เกิดความก้าวหน้าได้ สิ่งที่คุกคามเราอยู่ในขณะนี้ อาจจะเป็นสิ่งที่เรียกว่า ภาวะการสื่อสารล้น (over - communication) คือแนวโน้มที่คนที่อยู่ ณ ตำแหน่งหนึ่งในโลกจะต้องทราบที่กำลังเกิดอะไรขึ้นในส่วนอื่น ๆ ทั้งหมดของโลก หากว่าวัฒนธรรมหนึ่งต้องการจะเป็นตัวของตัวเองและสร้างสรรค์บางสิ่งบางอย่าง วัฒนธรรมและสมาชิกของวัฒนธรรมนั้นจะต้องมีความเชื่อมั่นในความคิดริเริ่ม (originality) ของตัวเอง หรือกระทั่งในความเห็นอกว่าคนอื่นของตัวเองบ้างในบางระดับ ฉะนั้นวัฒนธรรมจะสามารถผลิตสิ่งใดสิ่งหนึ่งของตนเองขึ้นมาได้ ก็จะต้องเป็นเพราะภาวะการด้อยการสื่อสาร (under - communication) เท่านั้น ปัจจุบันเรากำลังถูกคุกคามด้วยความเป็นไปได้ว่าเรากำลังจะกลายเป็นเพียงผู้บริโภค สามารถจะเสพรับสิ่งใดก็ได้จากที่ไหนก็ได้ในโลกและจากทุก ๆ วัฒนธรรม แต่เรากำลังสูญเสียความคิดริเริ่มของเราไปจนหมด

เป็นการง่ายที่เราจะนึกภาพไปถึงเวลาในอนาคต ที่บนพื้นโลกนี้จะมีวัฒนธรรมและอารยธรรมที่เป็นหนึ่งเดียวกันหมด แต่ข้าพเจ้าไม่เชื่อว่าสิ่งนี้จะเกิดขึ้น เพราะจะมีแนวโน้มที่ขัดแย้งกันเกิดขึ้นตลอดเวลา ด้านหนึ่งนำไปสู่ความผสมกลมกลืนกัน อีกด้านหนึ่งนำไปสู่การแยกออกจากกันในแง่ใหม่ ๆ ยิ่งอารยธรรมมีความผสมกลมกลืนกันมากขึ้นเท่าใด การแบ่งแยกภายในก็จะมีปรากฏชัดยิ่งขึ้นเท่านั้น เข้าลักษณะการได้อย่างเสียอย่างเสมอนี้เป็นเพียงความรู้สึกส่วนตัว ข้าพเจ้าไม่มีข้อพิสูจน์ว่าจะเกิดการตอบโต้ต่อกัน (dialectic) ที่ว่านี้ แต่ข้าพเจ้าก็มองไม่เห็นว่ามันจะอยู่ได้อย่างไรโดยไม่มีความหลากหลายระหว่างกันเอง

ต่อไปนี้ขอให้เราลองพิจารณาดำเนินเรื่องหนึ่งจากทางตะวันตกของคานาดา ซึ่งเป็นเรื่องเกี่ยวกับปลากระเบนที่พยายามจะเอาชนะหรือควบคุมลมใต้และทำได้สำเร็จ เป็นเรื่องที่เกิดขึ้นในโลกในกาลก่อนที่จะมี

มนุษย์ ในกาลนั้นสัตว์และคนยังมีได้แยกออกจากกันโดยเด็ดขาด สิ่งมีชีวิตเป็นครึ่งคนครึ่งสัตว์ ทั้งหมดต่างเกิดความวิตกกังวล เนื่องจากลมพัดแรงอยู่ตลอดเวลาโดยเฉพาะลมพายุร้าย ซึ่งทำให้ไม่สามารถจับปลาหรือเก็บหอยตามชายหาดได้ ฉะนั้นพวกเขาจึงตัดสินใจว่าจะต้องต่อสู้กับลมและบังคับให้ลมปฏิบัติตามให้ดีขึ้น จึงออกเดินทางกันไปโดยมีพวกคนครึ่งสัตว์หรือสัตว์ครึ่งคนรวมไปด้วยเป็นจำนวนมากรวมทั้งปลากระเบน ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการจับตัวลมได้ ลมได้ได้รับการปลดปล่อยเป็นอิสระก็ต่อเมื่อให้สัญญาว่าจะไม่พัดตลอดเวลาแต่จะพัดบ้างหยุดบ้าง หรือเฉพาะบางช่วงเท่านั้น นับแต่นั้นมาลมได้ก็จะพัดเฉพาะบางช่วงเท่านั้นในปีหนึ่ง ๆ หรือพัดวันเว้นวัน ในเวลาที่ลมไม่พัดมนุษย์ก็สามารถประกอบกิจกรรมต่าง ๆ ของตนได้

นิทานเรื่องนี้ไม่ใช่เรื่องที่เกิดขึ้นจริง แต่หน้าที่ของเราไม่ใช่เพียงแต่บอกว่าเป็นเรื่องเหลวไหลซัด ๆ หรือเป็นเพียงความเพ้อฝันของจิตใจที่อยู่ในสภาพคลุ้มคลั่ง เราจะต้องเชื่อถือว่ามันเป็นเรื่องสำคัญ และถามคำถามว่า เหตุใดจึงเป็นปลากระเบนและเหตุใดจึงเป็นลมได้

เมื่อเราพิจารณาอย่างถี่ถ้วนถึงเนื้อหาของตำนานที่เล่ากัน เราก็จะสังเกตได้ว่าปลากระเบนเป็นตัวแทนของคุณสมบัติที่ชัดเจน ซึ่งมีอยู่ 2 รูปแบบ รูปแบบแรกคือปลากระเบนเป็นปลาที่เหมือนกับปลาตัวแบนทั่วไป คือผิวหนังท้องจะลื่นและผิวด้านหลังจะสากคุณสมบัติอีกรูปแบบหนึ่งซึ่งทำให้ปลากระเบนสามารถหลบหนีไปได้สำเร็จเมื่อมันต้องต่อสู้กับสัตว์อื่น ๆ ก็คือมันเป็นปลาตัวใหญ่เมื่อมองจากด้านบนและด้านล่าง แต่จะบางเฉียบเมื่อมองจากด้านข้าง คู่ต่อสู้อาจจะคิดว่าจะเป็นการง่ายที่ใช้ธนูยิงและฆ่าปลากระเบน เพราะมันตัวใหญ่เหลือเกิน แต่ทันทีที่เล็งธนู ปลากระเบนก็จะสามารถพลิกตัวให้เห็นแต่เพียงด้านข้าง ซึ่งทำให้เล็งเป้าไม่ได้ แล้วมันก็จะหนีไปได้ ฉะนั้นเหตุผลที่ปลากระเบนได้รับเลือก ก็เนื่องจากปลากระเบนสามารถที่จะให้คำตอบที่พูดโดยอาศัยศัพท์ทาง Cybernetics⁴ ได้ว่า “ใช่” หรือ “ไม่ใช่” เท่านั้น คือสามารถที่จะมีสองสถานะซึ่งแยกจากกัน สถานะหนึ่งเป็นบวก อีกสถานะหนึ่งเป็นลบ การใช้ปลากระเบนในตำนานจึงเหมือนกับหน่วยพื้นฐานในคอมพิวเตอร์สมัยใหม่ ซึ่งสามารถใช้แก้ปัญหายาก ๆ

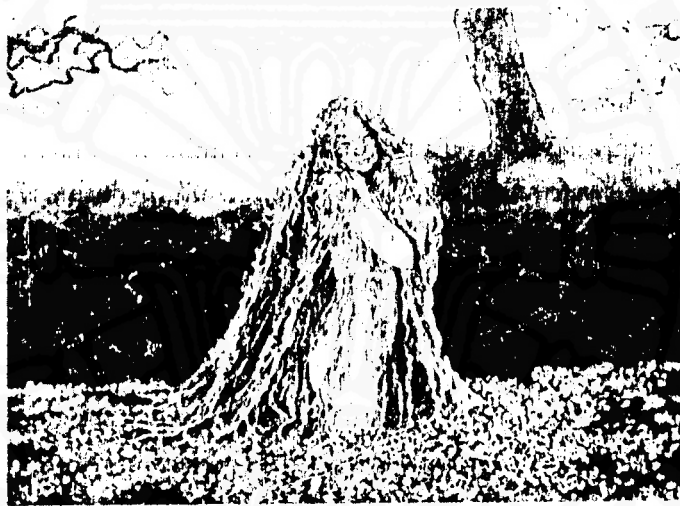
ได้โดยตอบว่า “ใช่” หรือ “ไม่ใช่” ไปตามลำดับชั้น (แต่แน่นอนว่านี่เป็นเพียงการเปรียบเทียบ ข้าพเจ้าไม่ต้องการเน้นว่ามันเหมือนกันเต็มที่)

แน่นอนว่าเป็นสิ่งที่ผิดพลาดและเป็นไปไม่ได้พิจารณาหลักฐานข้อเท็จจริงว่า ปลาจะสามารถต่อสู้กับลมได้ แต่เมื่อพิจารณาจากทางตรรกแล้ว เราสามารถเข้าใจได้ว่าเหตุใดภาพลักษณ์ (images) ที่ได้จากประสบการณ์จึงสามารถจะนำมาใช้ได้ นี่คือความริเริ่มของการคิดแบบตำนานคือสามารถที่จะคิดแบบนามธรรมได้ กล่าวคือสัตว์ที่สามารถใช้แทนสิ่งที่ข้าพเจ้าขอเรียกว่า ตรรกแบบทวิภาค (a binary operator) สามารถที่จะมีความสัมพันธ์เชิงตรรกกับปัญหาที่เป็นปัญหาทวิภาค (binary) ได้ ถ้าหากลมได้พัดทุก ๆ วันชีวิตมนุษย์ก็จะอยู่ไปไม่ได้ แต่ถ้าหากว่ามันพัดหนึ่งวันในทุก ๆ สองวัน (วันเว้นวัน) คือ “ใช่” วันหนึ่ง และ “ไม่ใช่” อีกวันหนึ่งเป็นต้น การประนีประนอมบางอย่างระหว่างความต้องการของมนุษย์กับสภาพเงื่อนไขของโลกธรรมชาติก็จะเกิดขึ้นได้

ดังนั้น จากแง่มุมของตรรกะจะเห็นได้ สัตว์เช่นปลากระเบนกับปัญหาที่ตำนานพยายามจะแก้ไขนั้นเป็นสิ่งที่มีลักษณะร่วมกัน เรื่องราวที่เกิดขึ้นเป็นสิ่งที่ไม่จริงจากแง่มุมของวิทยาศาสตร์ แต่เราสามารถจะเข้าใจคุณสมบัติด้านนี้⁵ ของตำนานได้ก็ต่อเมื่อ cybernetics และคอมพิวเตอร์เกิดขึ้นในโลกวิทยาศาสตร์ และได้ให้ความเข้าใจแก่เราในเรื่อง binary operations ซึ่งได้เคยมีการใช้มาก่อนแล้วด้วยวิธีที่แตกต่างออกไปอย่างยิ่งในความคิดแบบตำนาน คือใช้สิ่งของที่เป็นรูปธรรม หรือคนและสัตว์ต่าง ๆ ฉะนั้นตำนานกับวิทยาศาสตร์ ทำให้เราสามารถเข้าใจสิ่งที่ปรากฏอยู่ในตำนานได้กระจ่างขึ้นเพราะก่อนหน้านี้ binary operations จะเป็นที่ยูจิกกันดี สิ่งที่ปรากฏในตำนานยังมีความมืดมนสำหรับเรา

อย่างไรก็ดี ข้าพเจ้าไม่ได้หมายความว่า ข้าพเจ้าทำให้คำอธิบายแบบวิทยาศาสตร์กับคำอธิบายแบบตำนาน มีฐานะทัดเทียมกัน แต่ข้าพเจ้าใคร่จะบอกว่าคุณค่ายิ่งใหญ่และเหนือกว่าของคำอธิบายแบบวิทยาศาสตร์มิได้อยู่ที่ความสำเร็จทั้งในด้านผลทางปฏิบัติและในด้านสติปัญญา หากอยู่ที่ว่าวิทยาศาสตร์เริ่มจะสามารถอธิบายไม่เพียงแต่ความน่าเชื่อถือ (validity) ของตนเอง แต่สามารถอธิบายสิ่งที่น่าเชื่อถือ ในความคิดแบบตำนาน

ได้ด้วยจากกระแสความคิดปรัชญาตั้งแต่ทศวรรษที่ 17 ที่ถือเอาว่าสองสิ่งนี้จะต้องแยกจากกัน หากเรายอมเชื่อว่า สิ่งที่เกิดขึ้นในสมองของเราโดยหลัก ๆ แล้วไม่ได้มีความแตกต่างไปจากประสบการณ์พื้น ๆ ที่เราพบเห็นในชีวิตประจำวัน และอีกประการหนึ่งหากเราเริ่มรู้สึกถึงความแตกต่างหรือแบ่งแยกกันระหว่างมนุษย์กับสรรพสิ่งอื่น ๆ ที่มีชีวิตไม่ว่าสัตว์หรือพืชเริ่มจะหมดไปได้แล้ว บางทีเราอาจจะบรรลุถึงความรอบรู้ (wisdom) ที่ยิ่งใหญ่เกินกว่าที่เราเคยคาดคิดไว้

หมายเหตุและคำอธิบายเพิ่มเติมของผู้แปล

1. มาลินอฟสกีมีความเห็นโดยทั่ว ๆ ไปว่า วัฒนธรรมเป็นกลไกหรือเครื่องมือที่จะทำให้มนุษย์สามารถสนองความต้องการหรือความจำเป็นต่าง ๆ ที่จะให้มีชีวิตอยู่ได้ สถาบันต่าง ๆ ทางวัฒนธรรมจะสนองตอบความจำเป็นด้านต่าง ๆ กัน ระบบความคิดและความเชื่อเป็นสิ่งที่สนองตอบความจำเป็นที่มัลลินอฟสกีเรียกว่า symbolic needs คือทำให้มนุษย์สื่อสารกันได้ มีที่ฟังหรือเครื่องยึดเหนี่ยวทางใจในการเผชิญกับชะตากรรมซึ่งมนุษย์ไม่สามารถหลีกเลี่ยงด้วยตัวเองในการวิเคราะห์ตำนานต่าง ๆ ของชาวเกาะโทรเบียนด์ ในหมู่เกาะเมลานีเซียน มหาสมุทรแปซิฟิก มัลลินอฟสกีเห็นว่าตำนานมีผลทางด้านจิตวิทยาต่อคน เป็นสิ่งที่ปลอบใจหรือสร้างความอุ่นใจเมื่อต้องประสบกับสิ่งที่สร้างความกังวลอันใหญ่หลวงให้ เช่น ความตาย ความแก่ชรา เป็นต้น

2. เข้าใจว่าหมายถึงความคิดที่มุ่งแสวงหาความจริงหรือสัจธรรมเท่านั้น หรืออาจเรียกได้ว่า คิดเพื่อที่จะรู้เพื่อที่จะเข้าใจมากกว่าที่จะเอาไปทำชีวิตสุขสบายขึ้น เลวี - สเตรสส์พยายามจะโต้แย้งว่าชนดั้งเดิมหรือชนที่ไม่มีตัวอักษรใช้ ก็สามารถคิดเพื่อที่จะแสวงหาสัจธรรม เช่นเดียวกับที่นักคิดปราชญ์ในโลกปัจจุบันกระทำ

3. Totemism และ The Savage Mind เป็นหนังสือที่เกี่ยวกับโครงสร้างความคิดและลักษณะวิถีคิดของชนดั้งเดิม ซึ่งไม่มีตัวอักษรใช้ Totemism เป็นคำที่ใช้เรียกปรากฏการณ์ที่พบในชนดั้งเดิมบางกลุ่ม โดยเฉพาะชนพื้นเมืองในออสเตรเลีย ซึ่งมักจะใช้บางสิ่งบางอย่างจากสิ่งแวดล้อมธรรมชาติมาเป็นสัญลักษณ์แทนกลุ่มของตน เช่นใช้สัตว์ พืช เป็นต้น ส่วน The Savage Mind นั้น มิได้หมายความว่า เป็นความคิดที่ป่าเถื่อน ถึงแม้คำว่า savage ในภาษาอังกฤษจะมีความหมายเช่นนั้น แต่คำในต้นฉบับภาษาฝรั่งเศส คือ sauvage นั้นมีความหมายได้หลายแง่ และค่อนข้างจะหมายถึง “wild” หรือ “ป่า” ในความหมายว่าเกิดเองในธรรมชาติ เช่น ดอกไม้ป่า หรือ “undomesticated” คือยังมิได้รับการฝึกฝน ฉะนั้น The Savage Mind จึงอาจแปลได้ว่าความคิดในสภาพธรรมชาติหรือความคิดที่มีความใกล้ชิดธรรมชาติ

4. Cybernetics เป็นศาสตร์ที่ศึกษาการควบคุมตัวเองในเครื่องจักร ซึ่งสามารถเปรียบเทียบได้กับสิ่งมีชีวิต

5. คือคุณสมบัติทางด้านตรรก ดำเนินงานในฐานะเครื่องมือหรือวิธีสำหรับคิดหรืออธิบาย

